

Aplikace střídavé výchovy u dětí předškolního věku

Martina Rothová, DiS.

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina Rothová, DiS.**

Osobní číslo: **H138096**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Aplikace střídavé výchovy u dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na problematiku střídavé výchovy;
- na další možné formy péče o dítě;
- na hledání odpovědi na výzkumnou otázku: "Je institut střídavé výchovy u dětí předškolního věku vhodnou alternativou rodinného uspořádání?"

Součástí bude kvalitativní výzkum ve formě strukturovaných rozhovorů s pracovníky OSPOD, kteří mj. v rámci řízení o výkon rodičovské odpovědnosti vykonávají funkci kolizního opatrovníka.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKALÁŘ, E. a kol. 2006. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum.

FRANCOVÁ, M. 2014. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha: Wolters Kluwer.

MATĚJČEK, Z. 1992. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

MATĚJČEK, Z. 2013. Co děti nejvíc potřebují. Praha: Portál.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. 1992. Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči. Praha: H&H.

MATOUŠEK, O. 1997. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství.

MOŽNÝ, I. 1990. Moderní rodina. Brno: Blok.

NOVÁK, T. 2012. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada.

NOVÁK, T. 2013. Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především. Praha: Portál.

SATIROVÁ, V. 1994. Kniha o rodině. Praha: Práh.

SMITH, H. 2004. Děti a rozvod. Praha: Portál.

STŘELEČEK, S. 1992. Kapitoly z rodinné výchovy. Praha: Fortuna.

ŠPAŇHELOVÁ, I. 2010. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada.

WARSHAK, R. A. 1996. Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: Portál.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Libor Beránek

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

29. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

20.3.2016

Rothová

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku střídavé výchovy. Cílem práce je zjistit, zda je tato forma výchovy po rozvodu rodičů vhodná pro děti předškolního věku. Teoretická část pojednává o rodině, rozvodu a institutu střídavé výchovy. Věnuji se tomu, jaká je role orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rozvodovém řízení, pozitivům a negativům střídavé výchovy, osobnosti dítěte v předškolním věku a v neposlední řadě také předpokladům, které by v rodině měly být splněny, aby střídavá výchova měla šanci na úspěch. V praktické části na základě provedeného kvalitativního výzkumu získávám odpověď na výzkumnou otázku: „Je institut střídavé výchovy u dětí předškolního věku vhodnou alternativou rodinného uspořádání?“

Klíčová slova: střídavá výchova, předškolní věk, rodina, rozvod, orgán sociálně-právní ochrany dětí.

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on problems of shared custody. The aim is to determine whether this form of childcare after parents' divorce is suitable for preschool children. The theoretical part deals with a family, divorce and institute of shared custody. I describe the role of the department of social and legal protection of children in divorce proceedings, positives and negatives of shared custody, the preschool child's personality and finally the assumptions that should be met in family in order to succeed in shared custody. In the practical part, based on qualitative research I get the answer to the question: "Is the Institute of shared custody appropriate alternative of family arrangement for children of preschool age?"

Keywords: shared custody, preschool age, family, divorce, department of social and legal protection of children.

Tímto děkuji vedoucímu mé práce Mgr. Liboru Beránkovi za odborné vedení, vstřícnost a cenné rady, které mi poskytl. Děkuji také účastníkům výzkumu za poskytnuté rozhovory.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU RODINA	11
1.2 RODINA V MINULOSTI A DNES	11
1.3 FUNKCE RODINY	13
1.4 MOŽNÁ RIZIKA ROZPADU RODINY	14
2 ROZVOD	16
2.1 PRÁVNÍ LEGISLATIVA	16
2.2 ROZVOD A JEHO DOPAD NA DÍTĚ	17
2.3 FORMY POROZVODOVÉHO USPOŘÁDÁNÍ	19
2.4 ROLE OSPOD V ROZVODOVÉM ŘÍZENÍ.....	21
3 STŘÍDAVÁ VÝCHOVA	25
3.1 CHARAKTERISTIKA STŘÍDAVÉ VÝCHOVY	25
3.2 PRÁVNÍ RÁMEC STŘÍDAVÉ VÝCHOVY	27
3.3 PŘEDPOKLADY NEZBYTNÉ PRO FUNGOVÁNÍ STŘÍDAVÉ VÝCHOVY.....	29
3.4 OSOBNOST DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 METODOLOGIE	33
4.1 CÍL VÝZKUMU	33
4.2 VÝZKUMNÁ METODA	33
4.3 METODA SBĚRU DAT	33
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	34
4.5 ETIKA VÝZKUMU	36
4.6 METODA ANALÝZY DAT	36
5 INTERPRETACE ANALYZOVANÝCH DAT	38
5.1 STŘÍDAVÁ VÝCHOVA JAKO VHODNÉ ŘEŠENÍ	38
5.2 STŘÍDAVÁ VÝCHOVA JAKO NEVHODNÉ ŘEŠENÍ	41
5.3 STŘÍDAVÁ VÝCHOVA Z POHLEDU RODIČŮ	46
5.4 ZKUŠENOSTI A NÁZORY SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ S OHLEDEM NA VĚK A VLASTNOSTI DĚTÍ	48
5.5 VARIANTY STŘÍDÁNÍ.....	53
6 ODPOVĚĚ NA VÝZKUMNOU OTÁZKU A DISKUSE	56
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila „Aplikace střídavé výchovy u dětí předškolního věku“. Toto téma je mi blízké, jelikož jsem zaměstnaná jako sociální pracovníce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). S problematikou střídavé výchovy se v rámci své profese často setkávám a vím, že s ní jsou spojena mnohá úskalí.

Naše společnost se již dlouhodobě potýká se závažným sociálním problémem, a to vysokou rozvodovostí. V dnešní době končí rozvodem 45–50% manželství. V roce 2014 bylo v České republice rozvedeno 26 800 manželství, v roce 2013 to bylo téměř 27 900 párů. I když se jedná o pokles oproti rokům 2001 – 2008, optimismus zde není namístě. Snižuje se totiž také počet uzavřených sňatků. Procento rozvodovosti tedy zůstává vysoké a příliš se nemění. (Český statistický úřad)

Tyto statistiky považuji za velmi alarmující. Jednou ze základních funkcí rodiny je výchova dětí, které rozvod rodičů zasáhne nejvíce. Novou situací jsou zaskočeny a zmateny, ztrácí svoje dosavadní jistoty. Ještě těžší a bolestnější je to pro ně v případech, kdy se rodiče nejsou schopni dohodnout a o děti „bojují“. Dítě má rádo oba rodiče a pro svůj zdravý, přirozený vývoj potřebuje, aby se na jeho výchově také oba podíleli.

V České republice nelze manželství rozvést, dokud na základě rozhodnutí soudu není upravena výchova a výživa k nezletilým dětem. (Kde jsi táto?, 2015)

Český právní systém skýtá tři možnosti porozvodové péče: Výhradní péče jednoho z rodičů, společná výchova, střídavá výchova. (Občanský zákoník, § 907)

Ve své bakalářské práci se zaměřuji právě na střídavou výchovu. Samotným cílem práce je získat odpověď na výzkumnou otázku: „Je institut střídavé výchovy u dětí předškolního věku vhodnou alternativou rodinného uspořádání?“

Má práce se skládá z teoretické a praktické části.

Teoretická část je rozdělena do tří hlavních kapitol: Rodina, rozvod, střídavá výchova.

V první kapitole definuji pojem rodina, věnuji se rozdílům mezi rodinou tradiční společnosti a rodinou v dnešní době. Popisuji funkce, které by rodina měla plnit, a jaké skutečnosti mohou vést k riziku rozpadu rodiny.

V kapitole nazvané „Rozvod“ se zaměřuji na právní legislativu, která se zabývá problematikou rozvodu v České republice, dále na možný dopad rozvodu rodičů na dítě

a na alternativy porozvodového uspořádání. Popisuji, jaká je role orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rozvodovém řízení.

V poslední kapitole charakterizuji, co vlastně střídavá výchova znamená, jaké jsou její klady a zápory. Zabývám se zde i právním rámcem střídavé výchovy a předpoklady nezbytnými pro to, aby střídavá péče dobře fungovala. Zaměřuji se také na to, jaká je osobnost předškolního dítěte.

V praktické části provádím kvalitativní výzkum, ve kterém se zabývám tím, jak problematiku střídavé výchovy vnímají sociální pracovníci OSPOD, kteří mimo jiné v rámci řízení o úpravu výchovy a výživy vykonávají funkci kolizního opatrovníka nezletilého dítěte. Konkrétně se jedná o metodu polostrukturovaných rozhovorů, které uskutečňuji s osmi respondenty. Především se zajímám o to, zda střídavou výchovu na základě svých profesních zkušeností pokládají za vhodnou formu péče o děti předškolního věku.

Věřím, že bakalářská práce pro mě bude nejen splněným úkolem, ale i profesním přínosem a obohacením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

V rámci první kapitoly považuji za důležité definovat, co znamená pojem rodina a jak se vůbec v dnešní době liší od rodiny tradiční společnosti. Dále se zaměřím na funkce, které by rodina měla plnit a jaká mohou být rizika jejího rozpadu.

1.1 Vymezení pojmu rodina

„Rodina je charakterizována jako společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (Špaňhelová, 2010, s. 11)

„Je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách, kdy se člověk ještě moc málo podobal tomu, jak se známe dnes. A vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat pro život.“ (Matějček, 1994, s. 15)

Můžeme rozlišit rodinu nukleární a širší. Nukleární se skládá z obou rodičů a jejich dětí, do širší patří i ostatní příbuzní – prarodiče, tety, strýcové, sestřenice, bratraci.

(Špaňhelová, 2010, s. 13)

Kromě rodiny existují i další instituce, které se podílejí na utváření osobnosti dítěte. Příkladem může být škola, která dítě chrání, vychovává a vzdělává. Rodina má však postavení nejzásadnější. Je to první skupina, ve které se dítě ocitá, a tudíž má na jeho vývoj vliv v těch nejcitlivějších obdobích. Nejpřirozeněji dokáže uspokojit jeho základní psychické potřeby, je pro něj vzorem pro mezilidské vztahy. Model z původní rodiny si dítě odnese do dalšího života a na jeho základě bude srovnávat všechny další vztahy, které naváže. (Matějček, 1994, s. 16)

1.2 Rodina v minulosti a dnes

Rodina v průběhu času prochází řadou změn. Od šedesátých let dvacátého století stoupá rozvodovost. Rozvody jsou v dnešní době již natolik rozšířené, že každoročně zasahují do životů obrovského počtu dětí.

Nestabilita a spory v rodinách se však nevyskytují jen v moderní společnosti. Lidé mají tendenci si rodinné soužití v minulých staletích idealizovat, pravdou však je, že napětí a hádky byly součástí života rodiny vždy, i když v nižší míře. Změnu rodinného života ovlivnila urbanizace a industrializace v minulém století. Ženy nastoupily do práce, prostřednictvím antikoncepce se začala kontrolovat míra porodnosti. Došlo ke změnám v manželských rolích a pravomocech i způsobu komunikace. (Teyber, 2007, s. 7-8)

Současná rodina se oproti rodině v dřívějších dobách liší v mnoha aspektech:

- Vzrůstá zaměstnanost – ženy i muži v práci tráví mnohem více času než dříve.
  - Rozvíjí se vzdělanost žen.
  - Snižují se rozdíly mezi rolemi mužů a žen.
  - Rodiče již s dětmi netráví tolik času jako v minulosti.
  - Záležitosti, které dříve obstarávala rodina, nyní vykonává stát (zřizování zařízení jako jesle, mateřské školy, jídelny).
  - Došlo k omezení soužití více generací – v minulosti bylo běžné, že rodina žila společně s prarodiči, o které tak bylo postaráno v domácím prostředí.
  - Lidé se stěhují z venkova do měst.
  - Neustále dochází k rapidnímu technickému rozvoji, což způsobuje omezení mezilidských vztahů. Lidé mnohdy komunikují přes internet namísto osobních setkání.
  - Náboženství již společnost neovlivňuje v takové míře jako v minulosti, což může vést k morálnímu úpadku.
- (Špaňhelová, 2010, s. 11-12)

Pro rodiny v dnešní době jsou dále typické tyto znaky:

- Trend uzavírat sňatky a mít děti co nejpozději.
- Trend nesezdaných soužití, rodiny mají neformální charakter.
- Stoupá rozvodovost.
- V případě, že se lidé rozvedou, jsou méně ochotní uzavírat nová manželství a mít další potomky.
- Trend mít méně dětí, popřípadě nemít žádné.
- Děti žijí delší dobu ve společné domácnosti se svými rodiči.

Z výše uvedeného je patrné, že v dnešní době lidé upřednostňují své individuální zájmy nad zájmy rodinnými. (Matoušek, 2003, s. 35)

1.3 Funkce rodiny

„*Rodina vždy plnila určité funkce.*“ (Kraus, 2014, s. 133)

Vývoj rodinných funkcí souvisí se změnami ve společnosti a měnícími se kulturními faktory, které mají vliv na rodinné vztahy i na pozici rodiny ve společnosti. Některé z funkcí, které rodina plnila v minulosti, již v dnešní době neplatí. Další funkce se v průběhu času staly méně důležitými, jiné naopak na důležitosti nabyly. (Černá, 2001, s. 19)

Základní funkce rodiny jsou:

a) **Biologicko-reprodukční**

Tato funkce je významná jak pro jednotlivce, kteří tvoří rodinu, tak pro celou společnost, která má za úkol zajistit svůj rozvoj.

Samotný jedinec díky biologicko-reprodukční funkci uspokojuje své biologické a sexuální potřeby a zachovává svůj rod.

b) **Sociálně-ekonomická**

Rodina je velmi důležitou součástí ekonomického rozvoje společnosti, členové rodiny se na něm podílejí výkonem svého zaměstnání. Na druhou stranu je rodina jako celek významným spotřebitelem, trh je na ní závislý. Uvnitř rodiny probíhají rozhodnutí ohledně využívání finančních a hmotných prostředků. Poruchy této funkce spočívají v materiálním nedostatku.

c) **Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská)**

Zde se jedná o zabezpečení biologických, zdravotních a hygienických potřeb členů rodiny. Do roku 1990 několik desítek let tuto funkci z velké části přebíral stát (povinné preventivní prohlídky a očkování, ozdravovny, důchodové a nemocenské pojištění...), v současné době je do ní rodina zapojena ve vyšší míře, očekává se od ní větší zainteresovanost a zodpovědnost za členy své rodiny (např. pacienti se dříve propouštějí do domácího léčení, zanikají některá zdravotnická zařízení atd.).

d) Socializačně výchovná

Tato funkce je zásadní v socializačním procesu člověka. Dítě je v rodině již od narození ovlivňováno velkým množstvím informací, je zde významně formována jeho osobnost. Vzorem jsou pro něj hlavně rodiče, kteří by ve výchově dítěte měli mít jednotný přístup. Na rodinu jsou ve spojení s touto funkcí kladeny i nemalé finanční požadavky, neboť některé volnočasové aktivity mnohdy nepatří mezi levné záležitosti.

e) Emocionální

V souvislosti s emocionální funkcí je role rodiny nenahraditelná, neboť zajišťuje pocit jistoty a bezpečí, lásky, důvěry, pomoci a podpory, citového zázemí, potřebu společných rituálů. Během posledních let vzrůstá počet rodin, které tuto funkci plní jen obtížně, popř. ji neplní vůbec. To může u dětí způsobit citovou deprivaci a různé psychické poruchy.

(Kraus, 2014, s. 133–136)

Aby rodina mohla řádně plnit své funkce, je důležitá přítomnost obou rodičů. Absence matky či otce je pro dítě škodlivá z hlediska jeho emocionálního a sociálního vývoje. V případě rozvodu rodičů je nezbytné, aby vztahy mezi dítětem a oběma jeho rodiči co možná nejlépe fungovaly, aby funkce rodiny zůstaly zachovány.

(Černá, 2001, s. 20)

1.4 Možná rizika rozpadu rodiny

Posledních několik desítek let patří mezi hlavní příčiny rozvodů manželství zejména následující skutečnosti:

- Každý z partnerů chce trávit volný čas odlišným způsobem.
- Manželé nemají společné koníčky.
- Každý z manželů má odlišný názor na to, jaká práva a povinnosti by v rodině měla fungovat.
- Vlastní mimomanželský poměr.
- Partner má mimomanželský poměr.
- Partneři mají rozdílné pohledy na hospodaření s finančními prostředky.
- Nespokojenost v sexuální oblasti.

- Partner není dostatečně tolerantní.
- Partner se chová hrubým způsobem.
- Manželé se neshodují ve způsobu výchovy svých potomků.
- Nespokojenost s charakterovými vlastnostmi partnera.
- Partner je příliš žárlivý.
- Partner nadužívá alkoholické nápoje.
- Jeden z manželů nemůže mít děti.

Stresorem pro rodiče, kvůli kterému se rodina může rozpadnout, je i samo dítě. Jedná se o případy, kdy je potomek problémový či handicapovaný a rodiče nejsou schopni tento fakt přijmout. (Novák, 2012, s. 14-16)

Bylo zjištěno, že manželstvím v České republice hrozí rozvod tím více, čím má žena v zaměstnání vyšší postavení a její mzda se přibližuje příjmu manžela nebo jeho příjem převyšuje. Stabilita manželství bývá ohrožena i v případě, kdy ke sňatku dojde před devatenáctým rokem věku manželů – jedná se o věk, ve kterém většina lidí není na manželství ještě zralá. Jestliže manželé mají tři a více dětí, je pravděpodobnost rozpadu jejich manželství o mnoho nižší. Čím déle lidé v manželství setrvávají, tím je riziko rozvodu menší. Kritickým obdobím bývá třetí a pátý rok manželství, v nižší míře pak desátý a dvanáctý. Obyvatelé vesnic se rozvádějí méně než obyvatelé měst. Lidé, kteří věří v Boha, se rozvádějí méně než lidé nevěřící. Riziko rozvodu je vyšší u manželů, kteří pocházejí z rozvedených rodin. Manželství, která jsou několikátá v pořadí, nejsou tak stabilní jako manželství první. Čím více sňatků člověk uzavře, tím je stabilita manželství nižší.

(Novák, 2012, s. 69)

2 ROZVOD

V této kapitole se v první řadě zaměřím na právní legislativu, která upravuje problematiku rozvodu v České republice. Dále se budu zabývat tím, jaký dopad může mít rozvod rodičů na nezletilé dítě a na možné formy porozvodového uspořádání. Vysvětlím, jakou roli v rámci rozvodového řízení hraje orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

2.1 Právní legislativa

„Manželství je komplex vazeb – jednak vazeb spojujících oba manžele, jednak vazeb spojujících je s jinými lidmi.“ (Matoušek a kol., 2014, s. 157)

Rozvod je jedním ze způsobů zániku manželství. (Kde jsi táto?, 2015)

„Znamená radikální změnu. Všechna spojení, jež různé složky osobností muže a ženy mezi sebou navázaly, zanikají nebo jsou dlouhodobě poškozena. I mnohé vztahy s blízkými lidmi se rozvodem přeruší nebo poškodí.“ (Matoušek a kol., 2014, s. 157)

V České republice se každý rok průměrně rozvádí více než polovina manželství. Rozvod je upraven paragrafy 755-758 Nového občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014. Do té doby se rozvod řídil zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. Aby mohlo dojít k rozvodu, musí být manželství hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a přitom nelze předpokládat, že by ještě bylo možné manželské soužití obnovit. Pokud manželé mají nezletilé dítě, soud o rozvodu může rozhodnout až poté, co je opatrovnickým soudem vydán rozsudek o úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu manželství. (Kde jsi táto?, 2015)

Rozlišujeme dva druhy rozvodu:

a) Sporný rozvod

U tohoto typu jsou zjišťovány důvody, které zapříčinily rozvrat manželství.

(Kde jsi táto?, 2015)

Zjišťování příčin probíhá především na základě výslechu obou manželů. Tento typ rozvodu využívají lidé, kteří se pro rozvod sice rozhodnou, ale z nějakých příčin nesplňují podmínky pro takzvaný rozvod nesporný. (Jirsa, 2014)

b) Nesporný rozvod

K rozvodu nespornému může dojít v případech, kdy se na ukončení manželského soužití a důvodech jeho rozvratu manželé dohodnou. Příčiny rozvratu soud nezkoumá. Účastníci jsou však povinni splnit následující podmínky:

- Ten z manželů, který návrh nepodal, se musí připojit k návrhu podanému druhým manželem,
- Manželé byli sezdáni minimálně po dobu jednoho roku a déle než půl roku spolu nežijí,
- Jestliže manželé mají nezletilé dítě, je nutné, aby byla soudně schválena jejich dohoda o úpravě poměrů k tomuto dítěti pro dobu po rozvodu manželství,
- Účastníci uzavřeli dohodu ohledně úpravy majetkových poměrů, bydlení, eventuálně výživného bývalého manžela pro dobu po rozvodu manželství.

V zákoně jsou uvedeny i tzv. klauzule tvrdosti, což jsou důvody, kvůli nimž nemůže k rozvodu manželství dojít. Jedná se o situace, kdy by byl rozvod v rozporu:

1. **se zájmy nezletilého dítěte** - soud se na zájem nezletilého na trvání manželství jeho rodičů může dotázat opatrovníka dítěte, kterým bylo dítě zastupováno v řízení o výkon rodičovské odpovědnosti
2. **se zájmy manžela**, který se převážně nepodílel na rozvratu manželství a kterému by rozvod přivodil zvláště závažnou újmu.

Klauzule tvrdosti se nevztahují na případy, kdy spolu manželé nejméně tři roky nežijí.

(Kde jsi táto?, 2015)

2.2 Rozvod a jeho dopad na dítě

Rozchod rodičů a s ním spojené konflikty mezi nimi mají téměř vždy dopad na dítě, o jehož loajalitu rodiče usilují. Alternativy postavení nezletilého v rozvodové situaci jeho rodičů mohou vypadat následovně:

- Dítě má od rodičů potřebné informace o rozvodu, je ujištěno, že s oběma z nich bude ve styku i nadále. Nemusí upřednostňovat jednoho z rodičů, s matkou i otcem je pravidelně v kontaktu na základě domluvy a není zatahováno do jejich sporů.
- Rodič, který má dítě ve své výchově, jej zneužívá jako nástroj pomsty. Zabraňuje jeho styku s druhým rodičem, neustále jej proti němu navádí. To může vést k tomu, že dítě druhého rodiče zcela zavrhne.
- Jeden z rodičů se prostřednictvím dítěte snaží zachránit vztah s druhým rodičem. Veškeré problémy s dítětem (např. špatný prospěch ve škole) používá jako záminku k tomu, aby bývalého partnera neustále kontaktoval.
- Rodiče nejsou schopni spolu komunikovat, z dítěte si udělají svého prostředníka a sdělují si přes něj informace. Před stykem s druhým rodičem dítě instruuje, jak se má chovat a poté vyzvídají, jak styk proběhl. Často dítě vyslychají za účelem zjištění, jaká je u bývalého partnera situace.
- Dítě se pro rodiče, v jehož výchově se nachází, stane náhradním partnerem. Rodič se mu svěřuje se svým trápením a potížemi, rozebírá s ním veškeré podstatné záležitosti.
- Rodiče jsou v takové míře zaujati sami sebou, svými potížemi a spory, které mezi sebou mají, že dítě začnou zanedbávat. Ztráta zájmu o dítě může vést k výchovným problémům a protiprávnímu jednání dítěte. Takové situace pak řeší státní orgány.

(Matoušek a kol., 2005, s. 66-67)

Rozvod manželství patří mezi velice bolestivé životní události. Na všech zainteresovaných osobách ponechává dlouhotrvající následky. Obzvláště pro nezletilé dítě je rozvod rodičů traumatický zážitek, neboť ohrožuje jeho dosavadní životní jistoty a pochopení situace pro něj není jednoduché. To, že oba rodiče už mu nemusí být díky rozvodu stále nablízku, je pro dítě stresující, mnohdy pocítuje za vzniklou situaci vinu a považuje ji za své osobní selhání. Nezletilý si může myslet, že důvodem rozvodu rodičů je on sám, popřípadě že rodič, který z domu odešel, už jej nemá rád. Následky takovéto psychické zátěže trvají ještě dlouhou dobu po samotném rozvodu. Děti se stávají více impulsivní, negativistické, agresivní, objevují se u nich výchovné problémy. I přesto, že postupem času se v chování dětí nemusí objevovat žádné nápadnosti, jejich pocit nejistoty a ztráty přetrvává. Tyto nežádoucí následky by se daly zmírnit, kdyby dítěti zůstal zachován co možná nejširší kontakt s matkou i otcem. Neznamená to sice, že by dítě rozpadem rodiny netrpělo, alespoň by však oba rodiče měli i nadále možnost se na jeho výchově podílet a řádně plnit své rodičovské role. Bylo prokázáno, že nezletilci mnohem lépe prospívají, jestliže mají zachovanou silnou citovou

vazbu k oběma rodičům. Měli by mít tedy možnost trávit čas s matkou i otcem v nejvyšší možné míře. Rodiče by měli jednat především v zájmu dítěte, tedy navzájem si vycházet vstřícně, přizpůsobit se a organizovat svůj čas dle potřeby.

(Černá, 2001, s. 36)

2.3 Formy porozvodového uspořádání

Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu upravuje Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., v paragrafech 906-909.

„Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče nebo do společné péče. Je-li to potřebné v zájmu dítěte, může soud dítě svěřit do péče jiné osoby než rodiče.“

(Občanský zákoník, § 907)

a) Výlučná výchova jednoho z rodičů

Výlučná péče znamená, že dítě žije s jedním rodičem. S druhým rodičem, kterému není svěřeno do výchovy, se stýká. Na základě rozhodnutí soudu bývá styk běžně upraven v rozsahu jedenkrát za čtrnáct dnů o víkendu a jedno všední odpoledne v týdnu, ve kterém se nekoná styk víkendový. (Špaňhelová, 2010, s. 132)

Rozsudek o výkonu rodičovské odpovědnosti nemusí obsahovat konkrétní úpravu styku dítěte s druhým rodičem. Pokud to však vyžaduje zájem na jeho výchově, soud rozsah styku upraví. Je-li ze strany rodiče, v jehož výchově se dítě nachází, druhému rodiči v kontaktu s dítětem bezdůvodně bráněno, může soud rozhodnout o změně výchovného prostředí. (Rozvod online)

Ve většině případů bývají děti po rozvodu rodičů svěřovány do výchovy matek. Jestliže je dítě svěřeno do výchovy otci, je to především za situace, kdy matka není přítomna, neprojevuje o dítě zájem nebo péče o ně není schopná. Matky tedy bývají upřednostňovány i v případech, kdy jsou oba rodiče stejně výchovně způsobilí, oba o dítě jeví zájem, oba mají vyhovující zázemí a stejně kladný citový vztah s dítětem. (Černá, 2001, s. 37)

b) Střídavá výchova

Střídavá výchova spočívá v tom, že dítě je střídavě v péči obou rodičů. Intervaly, ve kterých se zdržuje u každého rodiče, jsou shodné či podobné.

(Střídavá výchova neboli střídavá péče o děti po rozvodu – střídavka)

Časové úseky nejsou zákonem stanoveny, většinou se jedná o střídání po týdnu, dvou týdnech nebo měsíci. (Novák, 2012, s. 71)

c) Společná výchova

Tato forma péče se podobá střídavé výchově, avšak s tím rozdílem, že časové úseky střídání nejsou pevně určeny. To vyžaduje schopnost rodičů domlout se dle situace a potřeby, kdy bude dítě v péči matky a kdy v péči otce. U tohoto typu výchovy bylo dříve nutné společné bydlení rodičů, v současné době již není vyžadováno.

(Střídavá výchova neboli střídavá péče o děti po rozvodu – střídavka)

Aby mohla být společná výchova nařízena, musí s tím souhlasit oba rodiče.

(Občanský zákoník, § 907)

V rámci řízení o úpravě výchovy a výživy dítěte soud dbá obzvláště na zájem tohoto dítěte. Zohledňuje jeho osobnost, vlohy a možnosti jeho vývoje s ohledem na životní poměry rodičů. Respektuje oprávnění nezletilého na výchovu matky i otce a na pravidelný osobní kontakt s oběma rodiči. Přihlíží i k citovému zaměření nezletilého, ke schopnostem rodičů dítě vychovávat a pečovat o něj. Dále zkoumá, v jakém prostředí bude dítě pobývat, jaké jsou jeho vztahy k sourozencům, prarodičům, popřípadě jiným příbuzným i nepříbuzným osobám. Zaměřuje se také na to, zda jsou rodiče schopni domluvy ohledně výchovy a jaké jsou jejich bytové, finanční a majetkové poměry. Bere v úvahu, který z rodičů doposud o dítě pečoval a zajišťoval jeho výchovu z hlediska citového, mravního a rozumového. Soud dbá i na právo rodiče, kterému dítě nebude do výchovy svěřeno, na pravidelné informace o dítěti.

Uvedené skutečnosti jsou zkoumány i za předpokladu, že se rodiče ve věci výchovy a výživy dítěte dohodli. (Novák, 2013, s. 162)

2.4 Role OSPOD v rozvodovém řízení

Sociálně-právní ochranou dětí se zabývá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. (Novotná, Fejt, 2009, s. 89)

Kromě zákona o sociálně-právní ochraně dětí je pro Českou republiku v souvislosti s ochranou dítěte významných mnoho norem. Mezi nejdůležitější dokumenty v této oblasti patří Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte.

(Novotná, Fejt, 2009, s. 14)

„Podstatné vedle mezinárodních úmluv a vnitrostátních právních předpisů jsou i nařízení a směrnice EU a rezoluce a doporučení Rady Evropy.“ (Novotná, Fejt, 2009, s. 14)

„Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“*

(Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 1, odst. 1)

„Orgány sociálně-právní ochrany jsou:

- a) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,*
- b) obecní úřady,*
- c) krajské úřady,*
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí,*
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu.“* (Novotná, Fejt, 2009, s. 91)

Širokou klientelu orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) tvoří rodiny procházející rozvodem. (Danišková, 2011, s. 225)

Mezi významné činnosti OSPOD obecních úřadů obcí s rozšířenou působností patří výkon kolizního opatrovnictví. OSPOD je soudem jmenován kolizním opatrovníkem dítěte v případech, kdy může dojít k rozporu mezi zájmy dítěte a mezi zájmy rodičů. Potom není možné, aby bylo dítě některým z rodičů zastupováno. Jedním z takových případů je řízení o výkon rodičovské odpovědnosti, v rámci kterého soud rozhoduje o tom, kterému z rodičů

bude dítě svěřeno do péče, jak se každý z nich bude podílet na jeho výživě, popřípadě zda a jakým způsobem bude upraven styk dítěte s druhým rodičem.

(Danišková, 2011, s. 228 – 229)

Poté, co soud jmenuje OSPOD opatrovníkem dítěte, obeznámí jej o tom a požádá o prošetření rodinných poměrů nezletilého. (Danišková, 2011, s. 225)

Sociální pracovník v rámci šetření zjišťuje fakta, která jsou podstatná pro soudní rozhodnutí ve věci. O zjištěných skutečnostech soudu zasílá zprávu, ve které zároveň sdělí svůj návrh, jak by mělo být ve věci rozhodnuto. Jeho povinností je hájit zájmy nezletilého dítěte. (Danišková, 2011, s. 229)

Sociální pracovník by měl provedením šetření zjistit:

- Jaké jsou rodinné poměry obou rodičů, tzn. provést šetření v místě bydliště matky i otce, zaměřit se na jejich možnosti a schopnosti týkající se výchovy dítěte a na to, který z nich má pro výchovu nezletilého lepší předpoklady. Sociální pracovník má též možnost provést pohovory s rodiči na úřadě, neměl by však spoléhat jen na tuto metodu.
- Zda by péči o dítě zajišťovali i jiní lidé než rodič (např. prarodiče, nový partner).
- Jaké zaměstnání matka a otec vykonávají, jaké jsou jejich příjmy, časové možnosti a flexibilita.
- Jaké jsou bytové podmínky rodičů, jaké mají v domácnostech zázemí pro dítě.
- Vzájemný vztah dítěte a nového partnera rodiče (v případě, že nějakého má).
- Jakým způsobem funguje nová rodina, pokud v ní žijí i potomci nového partnera.
- Jaké je přání samotného dítěte, zda (a proč) upřednostňuje výchovu jednoho z rodičů, popřípadě jestli jej jeden z rodičů proti druhému neovlivňuje.
- Jaký je názor nezletilého na případné stěhování z aktuálního místa jeho bydliště do bydliště druhého rodiče, jaký má vztah k prostředí, ve kterém doposud žije (přátelé, škola).
- Jaké jsou názory sourozenců na jejich případné rozdělení (pokud by jeden z nich měl být svěřen do výchovy matky, druhý do výchovy otce).

V případech, kdy je navrhována střídavá výchova, je nutné, aby se sociální pracovník dále zaměřil na:

- Stanoviska obou rodičů - v případě, že jeden z nich s nařízením střídavé výchovy nesouhlasí, je zapotřebí zjistit důvod.
- Prošetření obou domácností, ve kterých by se dítě svěřené do střídavé péče nacházelo, vzdálenost bydlišť, zda by si dítě muselo stěhovat své věci z jedné domácnosti do druhé, jestli by docházelo do stejného školského zařízení, zda by se mohlo věnovat kroužkům a svým zálibám v místech obou bydlišť, jestli by mohlo udržovat styk s přáteli.
- Zjištění, jestli funguje komunikace mezi matkou a otcem, zda se dokáží dohodnout na podstatných záležitostech a sdělovat si skutečnosti týkající se dítěte.
- Zjištění, zda nezletilý chápe, co znamená střídavá výchova, zda s touto formou péče souhlasí či nikoliv a z jakého důvodu.

(MPSV ČR, 2012)

„Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.“ (David, 1999, s. 54)

Soud stanovisko dítěte zjišťuje v rámci výslechu, který lze uskutečnit bez přítomnosti rodičů a dalších účastníků řízení. Další možností je, že o zjištění názoru dítěte požádá kolizního opatrovníka. (Bakalář a kol., 2008, s. 7)

Není dobré, aby se osoba zjišťující názor dítěte přímo ptala, zda by raději žilo s matkou či otcem. Kvůli tomu, že jednoho z rodičů upřednostňuje, pociťuje nezletilec mnohdy vinu. I v případě, kdy dává dítě své preference jasně najevo, mělo by mu být vysvětleno, že konečné rozhodnutí není na něm – jeho pocit provinění se tím zmírní.

(Warshak, 1996, s. 195)

Jestliže v počáteční fázi soudního řízení není jednoznačné, zda má lepší předpoklady pro výchovu nezletilého matka či otec, může soudce nařídít vypracování znaleckého posudku. Znalecké posudky zpracovávají soudní znalci - psychologové, popřípadě psychiatři.

(Bakalář a kol., 2008, s. 12)

Během komunikace s dítětem by měl sociální pracovník dbát jistých zásad.

Hned na úvod pohovoru je důležité vytvořit přátelské prostředí a navázat s dítětem vztah. Protože nezletilý může mít zpočátku obavy, je vhodné prolomit ledy např. pomocí hry nebo malováním obrázku. Sociální pracovník by si měl dopředu nachystat otevřené, nesugestivní otázky, komunikace by neměla být násilná a direktivní.

V prvé řadě by měl od dítěte zjistit informace týkající se jeho rodiny – které osoby považuje za svou rodinu, jakým způsobem a s kým tráví svůj čas, kdo se o něj nejvíce stará a věnuje se mu. Měl by se dále zeptat na školu, spolužáky, záliby, případná trápení a problémy nezletilého, komu se v případě potřeby svěřuje a v kom má oporu. Vhodné je zaměřit se i na to, zda je dítě aktuálně spokojené a jak by si představovalo svou budoucnost.

Je nezbytné, aby sociální pracovník dítě respektoval, nekritizoval jej, bral ohledy na jeho věk a momentální náladu. Jestliže nezletilý hovoří, pracovník mu pozorně naslouchá a nepřerušuje ho. Pokud naopak mlčí a nechce mluvit, tak jej k tomu nenutí. Měl by věnovat pozornost i mimoslovnímu vyjádření dítěte (mimika, gesta, držení těla). Není vhodné, aby používal výrazy, jejichž význam nezletilý nemusí správně chápat. Je důležité, aby sociální pracovník nesliboval dítěti nic, co nemůže dodržet. Velmi podstatné je i to, aby nezpochybňoval a nezlehčoval to, o čem dítě mluví.

Pokud je s nezletilým hovořeno v době, kdy se jeho rodiče rozvádí, a on se svěřuje s tím, že ho situace trápí, měl by mu sociální pracovník vysvětlit, že nenese žádnou vinu, a i přesto, že rodiče prochází nelehkým obdobím, jej mají pořád rádi.

V následné zprávě pak pracovník neuvádí své domněnky, ale fakta, která mu byla dítětem sdělena. Také popíše průběh rozhovoru a skutečnosti, které na rozhovor mohly mít vliv.

(MPSV ČR, 2012)

3 STŘÍDAVÁ VÝCHOVA

V poslední kapitole se zaměřím na charakteristiku střídavé výchovy včetně jejích kladů a záporů, dále na právní rámec střídavé výchovy a na předpoklady, které jsou pro správné fungování střídavé péče nezbytné. Budu se zabývat i tím, jaká je osobnost dítěte v předškolním věku.

3.1 Charakteristika střídavé výchovy

„Střídavá výchova znamená, že dítě bude svěřeno v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho rodiče a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud současně vymezí práva a povinnosti obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích.“ (Holub a kol., 2007, s. 64)

Dítě střídavě žije u matky i u otce, přičemž časové úseky pobytů u rodičů by měly být shodné nebo podobné. (Střídavá výchova neboli střídavá péče o děti po rozvodu – střídavka)

Ve většině případů střídání probíhá po týdnu, dvou týdnech nebo měsíci.

(Novák, 2012, s. 71)

Názory na střídavou výchovu se různí. Někteří ji považují za spravedlivé řešení, díky kterému se na výchově dítěte budou moci i nadále podílet oba rodiče, pro které střídavá péče bude i určitou motivací k vzájemné vstřícnější komunikaci. Jiní ji kritizují. Mají za to, že pokud bude tato forma výchovy nařízena i přes nesouhlas některého z rodičů, zapříčiní pokračování rozvodových bojů o dítě. (Novák, 2012, s. 105)

Je zřejmé, že do střídavé výchovy nelze svěřit každé dítě, jehož rodiče se rozvedou. Někteří rodiče nemají pro výchovu dítěte předpoklady, jiní nejsou schopni spolupráce, kompromisů a flexibility. Právě tyto schopnosti jsou zásadní pro fungování střídavé výchovy.

(Černá, 2001, s. 39)

Jestliže rodiče před dítětem pomlouvají jeden druhého, hádají se před ním nebo jej nabádají, aby se přidalo na stranu jednoho z nich, znamená střídavá výchova problém. Rodiče by měli být schopni oddělit rodičovský a manželský aspekt, nezatahovat dítě do svých problémů a sporů. (Teyber, 2007, s. 123)

V případě, že rodiče nedokáží udržet výchovnou koalici a probíhají mezi nimi boje o potomka, dochází k pochybení ve výchově a kupování dítěte. Potom hrozí, že se dítě začne vyhýbat povinností, u každého z rodičů si účelově bude vybírat jen to, co se mu hodí.

Naučí se citovému vydírání a manipulacím. Střídavá péče není vhodná ani za předpokladu, kdy mezi matkou a otcem panují nápadné rozdíly v majetkových poměrech. (Klimeš, 2009)

Má-li mít střídavá péče šanci na úspěch, i samo dítě by mělo být přizpůsobivé a schopné adaptovat se na dva domovy. Některé děti s tímto nemají žádný problém, některé naopak této přizpůsobivosti nejsou schopny. (Teyber, 2007, s. 123)

Pokud jsou u dítěte patrné potíže s přizpůsobením při přechodu od jednoho rodiče k druhému, je žádoucí délku pobytu u každého z nich zkrátit, popřípadě uskutečnit společná setkávání s oběma rodiči v průběhu cyklu. (Klimeš, 2009)

Podstatné je zvolit vhodné místo a dobu předání dítěte od jednoho rodiče k druhému. Často se jedná o domácnost některého z nich. Také je zapotřebí, aby se matka a otec vzájemně informovali o podstatných záležitostech, které se během pobytu dítěte u daného rodiče udály. (Špaňhelová, 2010, s. 143)

U střídavé výchovy je vůči dětem ohleduplná varianta, kdy děti zůstávají v jednom bydlišti, ve kterém se střídají rodiče. (Klimeš, 2009)

Věk dítěte vhodný pro střídavou výchovu

Názory psychologů na to, v jakém věku dítěte je uložení střídavé výchovy vhodné, se liší. (Špaňhelová, 2010, s. 139)

Vůbec nejnižší věk, ve kterém lze střídavou péčí zvažovat, jsou tři roky. To neplatí za předpokladu, kdy je zřejmé, že nebude možné či vhodné v ní pokračovat ve školním věku dítěte. (Klimeš, 2009)

Do věku tří let dítě potřebuje jedno stabilní zázemí, ve kterém získá pocit bezpečí a jistoty. Poté již lze prostředí střídat. Někteří psychologové se však domnívají, že tato forma výchovy by měla být uskutečňována až koncem mladšího školního věku, tedy přibližně od deseti let věku dítěte. (Špaňhelová, 2010, s. 139)

Výhody a nevýhody střídavé výchovy

Za **výhody** střídavé výchovy lze považovat:

- Dítě je vychovááno oběma rodiči, plnohodnotně na něj působí mateřská i otcovská role a není o žádnou z nich ochuzeno.
- Dítě poznává, jak každý z rodičů řeší problémy a jak se staví k nejrůznějším situacím.

(Špaňhelová, 2010, s. 141)

- Oba rodiče jsou tu pro dítě při řešení záležitostí, se kterými může být nápomocen jen rodič určitého pohlaví. (Černá, 2001, s. 40)
- V časovém úseku, kdy je dítě v péči jednoho rodiče, druhý rodič tuto dobu může využít k plnění jiných povinností než těch rodičovských – např. zůstat déle v práci. Po přechodu dítěte do jeho výchovy naopak může z práce odcházet dříve a co možná nejvíce se věnovat dítěti. (Špaňhelová, 2010, s. 141)

Naopak za **nevýhody**, kvůli nimž bývá střídavá péče kritizována, lze považovat:

- Dítěti chybí jedno stálé zázemí.
- Neustálé střídání prostředí může dítě stresovat a způsobovat u něj nejistotu, kam vlastně patří. (Černá, 2001, s. 40–41)
- Svě věci má na dvou různých místech, kde je může zapomínat.
- Dítě je v obou bydlištích jen návštěvníkem, nikoli skutečným členem domácnosti, a to především za situace, kdy si rodiče založí novou rodinu.

(Klimeš, 2009)

Střídavá výchova bezesporu znamená nemalý zásah do života dítěte, které tak musí střídat domovy, v některých případech i své přátele a školská zařízení. Pokud by však po rozvodu rodičů bylo svěřeno do výhradní péče jen jednoho z nich, mohlo by dojít k odcizení s druhým rodičem, který je pro zdárný vývoj dítěte stejně tak důležitý. I kdyby byl kontakt dítěte s tímto rodičem upraven v širokém rozsahu, nemohl by se rovnat střídavé výchově, díky které na dítě rovnoměrně působí oba rodiče. (Řezníček, Hejná, 2014)

3.2 Právní rámec střídavé výchovy

„Institut střídavé výchovy byl do českého právního řádu zaveden zákonem č. 91/1998 Sb., novelizující v té době platný a účinný zákon o rodině, když (mimo jiné) změnil § 26 odst. 2 tak, že “Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“ (Řezníček, Hejná, 2014)

Alternativu střídavé výchovy jako jednu z forem porozvodového uspořádání je tedy v České republice možné nařizovat od roku 1998. Do té doby byla jedinou možností úpravy poměrů nezletilého dítěte po rozvodu výlučná péče jednoho z rodičů. (Černá, 2001, s. 37)

Předtím, než byla v České republice střídavá výchova zařazena do právní legislativy, bylo možné se s ní setkat jen ojediněle. Jednalo se o případy, kdy sami rodiče tuto formu výchovy soudu navrhli. (Novák, 2013, s. 159)

Od 1. 1. 2014 je institut střídavé výchovy zakotven v § 907 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Podmínky pro její nařízení ale v zákoně chybí. Zda v daném případě existují předpoklady pro uložení střídavé výchovy, bylo donedávna na posouzení obecných soudů. (Řezníček, Hejná, 2014)

Převládal názor, že o střídavé péči by mělo být rozhodnuto v případech, kdy se na ní rodiče dohodnou a kdy již mají překonány případné negativní pocity a problematické vztahy, které rozvod mnohdy vyvolá. Předpokládalo se, že při střídavé péči by rodiče dítěte, které dochází do školy, měli bydlet blízko sebe, aby dítě nemuselo školy střídat a aby nedošlo k narušení jeho sociálních vazeb. Především však bylo považováno za nezbytné, aby mezi matkou a otcem fungovala komunikace a spolupráce. (Holub a kol., 2007, s. 66)

Bylo tedy bráno jako samozřejmost, že „*absence kvalifikované komunikace mezi rodiči - - tedy neexistence schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem – je překážkou střídavé výchovy.*“ (Chalupská, 2014)

Podstatný zlom přinesl nálezn Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, který uvádí, že: „*V případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěřeni dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou vyžadující prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy tak nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.*“

Aby rozhodování obecných soudů bylo sjednoceno, určil Ústavní soud ve zmiňovaném nálezu čtyři podmínky nezbytné pro uloženi střídavé výchovy. V případě, že jsou tyto podmínky splněny, mělo by být dítě svěřeno do střídavé péče rodičů.

„Jedná se o tato kritéria:

1. *Existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou,*
2. *Míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby,*
3. *Schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby,*
4. *Přání dítěte.“*

(Řezníček, Hejná, 2014)

Za zmínku stojí i nálezn Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, kterým bylo stanoveno, že: „Z ústavněprávního hlediska neobstojí ani poukaz stěžovatelky na velkou vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, neboť toto hledisko samo o sobě není dle názoru Ústavního soudu důvodem, který by a priori vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte.“ (Řezníček, Hejná, 2014)

V rámci opatrovnických řízení by měl tedy soud zjišťovat, zda existují případné důvody bránící uložení střídavé výchovy a společně s rodiči, kteří s touto formou porozvodového uspořádání nesouhlasí, tyto překážky prokázat. (Chalupská, 2014)

3.3 Předpoklady nezbytné pro fungování střídavé výchovy

Aby mohla střídavá výchova bez problémů fungovat, je nezbytné, aby byly splněny určité předpoklady:

- **Přiměřené osobnostní rysy matky i otce.** Rodiče by měli být především schopni dohodnout se a dle dohody se potom i chovat.
- **Všechny zúčastněné osoby** (rodiče, dítě, popřípadě i noví partneři rodičů) **si střídavou výchovu přejí.**
- **Vhodné sociální a prostorové podmínky.** V domácnostech obou rodičů by měl být dostatek prostoru, důležité je i to, aby dítě bez obtíží mohlo navštěvovat stejné školní zařízení.
- **Srozumitelná a bezproblémová domluva týkající se materiálních a technických záležitostí.** Nejde jen o domluvu ohledně předávání potomka, ale i o to, jak ho k druhému rodiči vybavit a jaké množství oblečení bude potřebovat.

Dále je nutné si stanovit, jakým způsobem se bude každý z rodičů finančně podílet na zajištění potřeb dítěte.

- **Rodiče jeden o druhém nehovoří před dítětem negativně a snesou vyprávění dítěte o tom druhém.**
- **Rodiče se domluví na tom, kde bude mít dítě trvalé bydliště a který z nich bude pobírat případné sociální dávky.** (Novák, 2012, s. 72-73)

Důležité je, aby rodiče dokázali překonat vztek a bolest způsobenou rozchodem a v zájmu dítěte se zaměřili na to, co by bylo nejlepší právě pro něj. Nevyčítají si a nevracejí se k tomu, co se mezi nimi událo, naopak dokáží dobře komunikovat. Pozitivem je zajisté i krátká vzdálenost mezi bydlišti rodičů.

Nezbytností je určitá přizpůsobivost samotného dítěte spočívající v tom, že je schopno vydržet nějaký čas pouze u jednoho z rodičů bez přítomnosti druhého rodiče.

(Špaňhelová, 2010, s. 140-141)

3.4 Osobnost dítěte v předškolním věku

Období předškolního věku je v životě dítěte velmi významné. Jedná se přibližně o čtvrtý, pátý a šestý rok života. Počátek tohoto období se vyznačuje první společenskou emancipací, kdy již děti dokáží opouštět rodinné prostředí, ve kterém je jim poskytována ochrana. Jsou schopny začleňovat se do širších sociálních okruhů, touží obzvláště po společnosti svých vrstevníků. Předškolní období končí nástupem dítěte na základní školu.

(Matějček, 2005, s. 138)

V předškolním věku dítě v mnoha ohledech vyspívá. Jedná se o stránku rozumovou, tělesnou, pohybovou, citovou i sociální. Dítě si osvojuje kulturní návyky vyžadované společností, ve které žije. Vznikají u něj prosociální vlastnosti, mezi které patří např. spolupráce, kamarádství, soucit, sdílená legrace. U předškolního dítěte je typická i zvýšená sugestibilita a fantazie. V tomto věku lze odhalit odchylky ve vývoji nezletilého, které jsou způsobeny např. výchovným zanedbáváním, týráním, ale i konflikty v rodině.

(Matějček, 2005, s. 139-140)

Dospělí by neměli šetřit chválou předškolního dítěte v případech, kdy se mu něco podaří.

Měli by mít pochopení pro jeho nezralou osobnost. (Matějček, 2005, s. 151)

V předškolním věku jsou pro dítě nejdůležitějšími lidmi v životě jeho rodiče.

(Matějček, 2005, s. 169)

V případě, že dojde k rozvodu rodičů, typickou reakcí předškolních dětí je smutek a hněv. Dochází u nich k častějšímu pláči a vynucování pozornosti od okolí. Bývají nejisté, což u nich způsobuje zlé sny, noční pomočování, obavy z odloučení od rodiče. Chlapci bývají vzteklí, podráždění a hluční, nevyhledávají tolik hru s kamarády. Obdobně reagují i některé dívky, nezřídka se u nich můžeme setkat i se snahou zastat roli dospělého.

Důsledkem šoku z rozvodu rodičů se u dětí může objevit regrese, tzn. návrat k chování, ze kterého již vyrostly. Jde např. o cucání palce nebo vyžadování pomoci v situacích, které již zvládaly samy. (Teyber, 2007, s. 13)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části nejprve popisují metodologii výzkumu, následně interpretují analyzovaná data a v závěru se věnují odpovědi na výzkumnou otázku a diskusi.

4 METODOLOGIE

4.1 Cíl výzkumu

Cílem práce je získat odpověď na výzkumnou otázku: „Je institut střídavé výchovy u dětí předškolního věku vhodnou alternativou rodinného uspořádání?“

Vzhledem k tomuto cíli mě zajímá, jak problematiku střídavé výchovy u dětí předškolního věku vnímají sociální pracovníci OSPOD, kteří v rámci soudních řízení o výkon rodičovské odpovědnosti vykonávají funkci kolizního opatrovníka nezletilých. Jsem přesvědčena, že právě pracovníci OSPOD mohou do této problematiky vnést jasno, neboť s ohledem na svou funkci hájí zájmy nezletilých a jejich pohled na věc by měl být objektivní.

4.2 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila kvalitativní výzkum. „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu.*“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 17) Jelikož právě tento typ výzkumu umožňuje proniknout do hloubky problému, považuji jej vzhledem k tématu a cíli mé bakalářské práce za vhodný a efektivní.

Prostřednictvím kvalitativního výzkumu je možné zkoumat procesy a navrhopvat nové teorie, nevýhodou je však časová náročnost sběru dat a jejich analýzy. (Hendl, 2005, s. 52)

4.3 Metoda sběru dat

Pro sběr dat jsem si vybrala metodu hloubkového rozhovoru, konkrétně polostrukturovaný typ. Právě hloubkový rozhovor je v kvalitativním výzkumu nejpoužívanější metodou sběru

dat, lze jej definovat jako „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“

(Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159)

Badatel má díky otevřeným otázkám možnost pochopit postoj jiných osob k dané problematice, „*rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě.*“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159–160) Při použití polostrukturovaného rozhovoru si výzkumník dopředu přichystá seznam otázek a témat. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 160) Jeho předností je flexibilita, badatel během rozhovoru může pokládat doplňující dotazy dle situace. (Vavřík, 2012, s. 72)

Rozhovory s respondenty jsem uskutečnila na jejich pracovišti. Po předchozím souhlasu účastníků výzkumu jsem rozhovory nahrávala na diktafon a poté doslovně přepsala do počítače.

4.4 Výzkumný vzorek

Jelikož provádím kvalitativní typ výzkumu, uskutečnila jsem účelový výběr respondentů. Důvodem mého rozhodnutí byla snaha získat co nejvíce informací týkajících se zkoumané problematiky a dobrá dostupnost respondentů. „*V případě kvalitativního výzkumu hovoříme o tzv. účelových výběrech, které mají zajistit dobrý přístup k respondentům a bohatství informací. Není cílem zajistit reprezentativnost vzorku, ale získat co nejlepší popis studovaného fenoménu.*“ (Vavřík, 2012, s. 68)

Mými respondenty jsou konkrétně sociální pracovníci OSPOD z celkem dvou úřadů městských částí města Brna. Při domlouvání rozhovorů jsem samozřejmě zjišťovala, zda mají daní pracovníci osobní zkušenosti s případy střídavé výchovy, aby byl výzkum co možná nejefektivnější. Z celkových osmi respondentů se pouze v jednom případě jednalo o muže, což má souvislost s tím, že na OSPOD bývají zaměstnány převážně ženy.

Krátká charakteristika respondentů, která vyplynula z provedených rozhovorů:

Respondent č. 1 (R 1)

Pohlaví: Žena

Věk: 56 let

Délka praxe na OSPOD: 3 roky

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 2

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 1

Respondent č. 2 (R 2)

Pohlaví: Žena

Věk: 53 let

Délka praxe na OSPOD: 18 let

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 3

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 1

Respondent č. 3 (R 3)

Pohlaví: Žena

Věk: 31 let

Délka praxe na OSPOD: 4 a půl roku

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 3

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 2

Respondent č. 4 (R 4)

Pohlaví: Žena

Věk: 30 let

Délka praxe na OSPOD: 5 a půl roku

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 8

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 3

Respondent č. 5 (R 5)

Pohlaví: Žena

Věk: 32 let

Délka praxe na OSPOD: 5 let

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 10

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 3

Respondent č. 6 (R 6)

Pohlaví: Žena

Věk: 40 let

Délka praxe na OSPOD: 10 let

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 5

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 1

Respondent č. 7 (R 7)

Pohlaví: Muž

Věk: 26 let

Délka praxe na OSPOD: 2 roky a 2 měsíce

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 2

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 1

Respondent č. 8 (R 8)

Pohlaví: Žena

Věk: 25 let

Délka praxe na OSPOD: necelé 2 roky

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil celkem: 4

Počet případů střídavé výchovy, které respondent řešil u předškolních dětí: 3

4.5 Etika výzkumu

Ještě předtím, než byly rozhovory provedeny, jsem respondenty seznámila s tématem bakalářské práce a cílem výzkumu. Osoby, které mi rozhovor poskytly, byly ujištěny o tom, že zůstane zachována jejich anonymita a získané poznatky budou využity pouze pro účel mého výzkumu. V práci tedy neuvádím jména účastníků a nspecifikuji ani jejich konkrétní pracoviště. Respondentům jsem nabídla, že jim po vyhodnocení výzkumu poskytnu jeho výsledky, o což většina z nich projevila zájem.

4.6 Metoda analýzy dat

Pro analýzu dat, které jsem z rozhovorů získala, jsem použila metodu otevřeného kódování. Tato metoda spočívá v tom, že „analyzovaný text (v mém případě doslovně přepsané

rozhovory) *nejprve rozdělíme na jednotky, kterými může být slovo, sekvence slov, věta, odstavec. Každé takto vzniklé jednotce přidělíme nějaký kód (slovo nebo krátká fráze).*“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 211–212). Kód je vlastně „nálepka“, která co možná nejlépe vystihuje daný fragment. (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 214) Současně s kódováním textu je zapotřebí vytvářet seznam těchto kódů, které následně systematicky řadíme do kategorií. *„Kódy, které vzešly z otevřeného kódování, seskupujeme podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. Pod hlavičku nově pojmenované kategorie slučujeme pojmy – kódy, které se zdají příslušet ke stejnému jevu.“* (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 220–221)

Na základě provedené analýzy jsem dospěla k následujícím kategoriím:

- Střídavá výchova jako vhodné řešení
- Střídavá výchova jako nevhodné řešení
- Střídavá výchova z pohledu rodičů
- Zkušenosti a názory sociálních pracovníků s ohledem na věk a vlastnosti dětí
- Varianty střídání

Následně jsem využila techniku vyložení karet, což znamená, že *„výzkumník na základě uspořádání vzniklých kategorií sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií. Názvy jednotlivých kategorií se stávají názvy jednotlivých kapitol. Obsahem těchto kapitol je potom podrobná deskripce a interpretace kódů spadajících do té které kategorie.“* (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 226–227)

5 INTERPRETACE ANALYZOVANÝCH DAT

Tato část obsahuje pět podkapitol. V první se zaměřuji na to, za jakých podmínek je střídavá výchova pro dítě vhodným řešením. V následující naopak shrnuji, v jakých případech střídavá výchova není vhodná a jaké negativní důsledky s ní mohou být spojeny. Třetí podkapitola je věnována tomu, jak tuto formu výchovy vnímají rodiče, zda o ni víc projevují zájem matky či otcové. V další se soustředím na to, v jakém věku dítěte rodiče střídavou výchovu nejčastěji navrhují, jaký věk dítěte je pro střídavou výchovu nejpříjemnější dle respondentů a v jakém věku dítě adekvátně dokáže vyjádřit své stanovisko. V poslední podkapitole se zabývám tím, jaký interval střídání dítěte u rodičů se respondentům jeví jako nejvhodnější a jaký je jejich názor na to, když v rámci střídavé výchovy dítě zůstává v jedné domácnosti, ve které se střídají rodiče.

5.1 Střídavá výchova jako vhodné řešení

Aby střídavá výchova měla šanci na úspěch a byla pro dítě vhodným řešením, je dle respondentů nutné, aby byla v rodině splněna určitá kritéria.

R 1 vidí důležitost v tom, aby se na střídavé výchově shodla celá rodina: *„Pokud to dítěti vyhovuje a rodiče jsou v dobrých vztazích, na všem se dokáží domluvit, tak si myslím, že střídavá výchova by mohla být vhodná.“*

Dohodu mezi rodiči považuje za nezbytnou i R 2: *„Je důležitá dohoda rodičů, pak střídavá péče může fungovat nebo funguje... Pokud tedy funguje dohoda a rodiče nestojí proti sobě a nevyměňují si před dítětem negativní názory na sebe navzájem ...Pokud jsou rodiče schopni a opravdu se snaží udělat pro dítě to nejlepší, snaží se doplňovat a akceptovat se, tak bych řekla, že střídavá péče je pozitivní...“* R 2 dále doplňuje, proč by v případě dobrých vztahů mezi rodiči měla být upřednostněna střídavá výchova před výlučnou péčí jednoho z rodičů: *„Ta střídavá péče by měla být pozitivní, protože dítě má potom oba rodiče, může s nimi vše sdílet a jeho vývoj by mohl být harmoničtější. Mělo by to být možná pozitivnější, než když je dítě jen s jedním rodičem... Dítě potřebuje oba rodiče, potřebuje mužský i ženský vzor. Každý z rodičů mu poskytuje něco jiného, v jiném směru, doplňují se, což je pro dítě přirozené a důležité.“* R 2 považuje střídavou výchovu za ideální, když se na ní rodiče dohodnou, aniž by musel rozhodovat soud: *„Střídavá péče, pokud se rodiče dohodnou a jsou všechny podmínky, tak ano, ale pokud jsou rodiče v uvozovkách tak ideální a dokáží se na*

všem dohodnout, tak potom o střídavé péči nemusí rozhodovat soud a ti rodiče jsou schopni se na tom dohodnout. Ta střídavá péče se může praktikovat bez rozhodnutí soudu. Takže to je potom ideální stav, kdy nemusí soud vůbec rozhodovat.“

S tímto souhlasí i R 4: *„Domnívám se, že pokud střídavá výchova na základě vzájemné dohody rodičů funguje, není třeba ani žádná úprava soudní, to je ale většinou utopie... Není nad to, když si rodiče vychází vzájemně vstříc a reagují na potřeby a žádosti dítěte bez ohledu na nějaký rozsudek.“*

R 3 má velmi podobný názor jako předchozí respondenti: *„Myslím si, že střídavá výchova je vhodná v takových případech, kdy to chtějí oba dva rodiče, kdy jsou schopni spolu komunikovat, dohodnout se, a kdy to chce i to dítě... Rodiče by měli být zajedno i s tím dítětem a tu střídavou výchovu chtít, aby fungovala.“* Také se jí jeví jako vhodné, aby v týdnu, kdy je dítě u jednoho rodiče, mohlo být v kontaktu i s druhým rodičem: *„Rodiče by měli být schopni poskytnout dítěti v tom jeho týdnu kontakt i s tím druhým rodičem, nebo alespoň dítěti dovolit být s ním v kontaktu.“*

Důležitost styku s druhým rodičem zmiňuje i R 5: *„V ideálním případě je vhodné v tom týdnu aspoň jedno odpoledne věnovat druhému rodiči.“*

Stejně tak R 8: *„A pokud by bylo možné a bylo by to v možnostech těch rodičů, tak třeba se i vidat během toho týdne. Anebo alespoň pomocí telefonu, skypu se nějak vidět, aby to dítě bylo v kontaktu i s tím druhým... Kdyby se během té doby dítě vidalo i s druhým rodičem, tak si myslím, že by to pro něj bylo mnohem snesitelnější.“*

R 4 je přesvědčena o tom, že střídavá výchova může být vhodná v případě, kdy jsou rodiče schopni komunikace, kdy se na této formě výchovy shodne celá rodina a kdy dítě nemusí střídat instituce: *„U střídavé výchovy považují za hrozně důležité, aby fungovala komunikace mezi rodiči, aby dítě nemuselo střídat předškolní a školní zařízení, lékaře a podobně. Na této formě výchovy by se měli shodnout rodiče i to dítě.“* U předškolního dítěte doporučuje variantu střídavé péče vyzkoušet dříve, než o ní rozhodne soud. *„U takto malého dítěte preferuji vše vyzkoušet před samotným rozhodnutím a vycházet pak z té zaběhnuté praxe.“*

Stejný postoj zaujímá R 1: *„Asi by bylo vhodné to před rozhodnutím soudu vyzkoušet, aby dítě vědělo, do čeho jde.“*

R 5 si stejně jako předchozí respondenti myslí, že základem střídavé výchovy je dohoda rodičů, jejich schopnost komunikovat a spolupracovat. Hovoří i o vlastnostech, kterými by

rodiče praktikující střídavou výchovu měli disponovat: „*Jednou ze základních podmínek realizace střídání ve výchově je schopnost rodičů dospět v tomto ohledu k dohodě... Ale také záleží na konkrétních schopnostech těch rodičů. Nejzásadnější je schopnost konstruktivní komunikace a spolupráce s bývalým partnerem, ochota diskutovat a v některých případech ustoupit. Taky tolerance a schopnost ovládat emoce, sociální a emoční inteligence... Schopnost rodičů komunikovat a shodnout se považují za základní podmínku úspěšné realizace střídavé péče... Podle mého názoru je forma střídavé péče v zájmu dítěte pouze v případě, kdy jsou rodiče natolik vyzrálí a uvědomělí, že dokáží spolupracovat a ovládat emoce tak, aby eliminovali negativní dopady svého rozchodu na děti.*“

R 6 mluví o tom, že střídavou výchovou lze praktikovat pouze na základě rodičovské dohody, bez ní tuto formu výchovy jako vhodnou nevidí. V případě, že mají rodiče stejné stanovisko, OSPOD jako opatrovník proti jejich dohodě nic nenamítá: „*Takže si myslím, že střídavá výchova je vhodné řešení, když se rodiče dohodnou, a ne, když jsou ve sporu... Vždycky záleží na rodičích, nikdy jsme my jako OSPOD nešli proti rodičovské dohodě. Když se rodiče domluví, že ano, tak jsme nikdy proti nim nešli. Vždycky je nejlepší, když jsou rodiče dohodnutí.*“ R 6 dále hovoří o podmínkách, které by v rodině měly být splněny, aby střídavá výchova mohla dobře fungovat. Mezi tyto podmínky patří blízkost bydlišť rodičů, aby dítě nemuselo střídat kamarády, školské zařízení a zájmovou činnost. Důležitá je dle jejího názoru také dobrá komunikace mezi rodiči a vzájemná informovanost o dítěti: „*To znamená, že dítě by mělo chodit do stejné školy nebo školky, mělo by mít stejný okruh kamarádů a volnočasových aktivit. Ideální je, aby rodiče žili ve stejné městské části. Další důležitou podmínkou je komunikace mezi rodiči, to znamená, aby byli schopni si vykomunikovat všechno okolo dítěte. Péči, peníze, volnočasové aktivity, zdravotní úkony. Aby se o dítěti vzájemně informovali, aby potom nebyly problémy ve škole a podobně.*“

Shodně s ostatními i R 7 tvrdí, že bez dohody rodičů a jejich dobré komunikace střídavá výchova fungovat nemůže. Stejně jako R 6 spatřuje důležitost v tom, aby rodiče bydleli nedaleko od sebe a dítě tudíž nemuselo měnit školské zařízení: „*Střídavá výchova by měla být nařízena tehdy, kdy oba rodiče ví, o co se přesně jedná, oba se na tom dohodnou a jsou ochotni spolu spolupracovat a komunikovat. Bez toho to nejde, střídavka nebude fungovat a dřív nebo později se začne hroutit... Důležité je, aby se oba rodiče na střídavé péči opravdu shodli a dokázali se domluvit na záležitostech, které se toho dítěte týkají. Určitě je důležité také to, aby rodiče bydleli blízko sebe, nejlépe tak, aby dítě nemuselo neustále měnit školu nebo školku.*“

Co se týče nutnosti rodičovské dohody ohledně střídavé výchovy a jejich bezproblémové komunikace, nevidí to jinak ani R 8: „...což si myslím, že když se nařizuje střídavá výchova nebo se o ní přemýšlí, tak by rodiče měli brát v potaz to, aby se vůbec dokázali domluvit... protože ti rodiče spolu pořád musí nějak vycházet a komunikovat. A u té střídavé péče ještě mnohonásobně víc než u výlučné péče jednoho z rodičů.“ Na druhou stranu dle R 8 záleží především na tom, zda je střídavá výchova již odzkoušena před rozhodnutím soudu a zda tato alternativa vyhovuje samotnému dítěti: „Když s tím to dítě souhlasí a už to takto zavedené je, tak i přes nesouhlas jednoho rodiče se zájem toho dítěte snažím prosadit, podpořit a bojovat za něho.“ R 8 si stejně jako několik předchozích dotázaných myslí, že by dítě během střídavé výchovy mělo docházet do stejné školy: „A samozřejmě aby to byla jedna stálá škola, ne aby se pořád měnila škola.“

5.2 Střídavá výchova jako nevhodné řešení

Respondenti hovořili také o tom, v jakých případech je institut střídavé výchovy nevhodný a jaké negativní dopady může na dítěti zanechat.

R 1 vidí střídavou výchovu jako nevhodné řešení za situace, kdy rodiče bydlí daleko od sebe: „Považuji v takovém případě střídavou péči za naprosto nevhodnou. Ty důvody jsou zásadní změna prostředí, kolektivu ať předškolního nebo školního, učitelů. Poměry dítěte by byly nestabilní.“

R 2 polemizuje nad tím, zda střídavá výchova v případě, kdy mezi rodiči vznikají rozpory, není spíše zájmem rodičů: „Ale pokud mezi rodiči vznikají rozpory, tak bychom měli přemýšlet o tom, jestli ta střídavá péče je zájem dítěte nebo je to zájem rodičů. Jestli rodiče myslí na zájem dítěte a ne na svůj zájem, jestli to není jen řešení jejich sporů prostřednictvím dítěte.“ Myslí si, že dítě, které je svěřeno do střídavé výchovy rodičů, ztrácí pocit jistoty, může cítit, že ani u jednoho z rodičů vlastně nemá domov: „Dítě rozvodem rodičů něco ztrácí, ten pocit jistoty, pokud rodiče žijí odděleně. Můžeme se domnívat, že v případě střídavé péče mladší i starší dítě ztrácí pocit jistoty, pevného zázemí, jednoho pevného domova, kde má jeden pokojíček, kde je vlastně doma. Těžko říci, jak to to dítě prožívá, může to považovat jen jako permanentní návštěvy rodičů.“ R 2 vidí velký problém v tom, když se rodiče v rámci střídavé výchovy nedokáží domluvit na jednotném systému: „Pokud se rodiče nedohodnou na jednotném systému, pravidlech, na jednotné přípravě do školy a dalších důležitých věcech, dítě ztrácí orientaci a může to pro něj mít i neblahé důsledky.“

Nepředpokládá, že je mezi rozvedenými rodiči mnoho takových, kteří nemají spory a dokáží střídavou výchovu bez problémů praktikovat: „*Je ale otázka, kolik rodičů to dokáže, protože se rozvádí z nějakého důvodu a ty rozpory tam jsou. Je otázka, kolik rodičů to ideálně může splnit tak, aby to dítě nějak neovlivňovalo.*“ R 2 zastává názor, že pokud je střídavá výchova nařízena přes nesouhlas jednoho z rodičů, nefunguje: „*V praxi se stává, že střídavá výchova bývá nařízena přes nesouhlas jednoho z rodičů, ale domnívám se, že to potom nefunguje tak, jak by to fungovat mělo.*“

Stejně stanovisko zaujímá i R 3: „*Hlavně si myslím, že tam, kde mají rodiče spor, tak střídavá výchova vůbec není vhodná, i když i v takových případech soudy střídavou výchovu schvalují.*“ R 3 střídavou výchovu považuje za naprosto nevhodné řešení v případech, kdy mají rodiče problémy s komunikací, nepocítují vůči sobě respekt a poštvávají dítě proti tomu druhému. Velkou potíž vidí i v tom, když je mezi bydlišti rodičů velká vzdálenost: „*Ta střídavá výchova určitě není vhodná v rodinách, ve kterých spolu rodiče neumí komunikovat, mají mezi sebou velké komunikační problémy, nerespektují druhého rodiče, naopak ho před tím dítětem shazují a mají tendence dítětem proti druhému rodiči manipulovat. Střídavá výchova není vhodná ani v případech, kdy rodiče bydlí daleko od sebe. Pro dítě by byl problém s tím stěhováním, muselo by třeba měnit i školku. To bydliště rodičů tam taky hraje roli.*“

R 4 není zastánkyní střídavé výchovy všeobecně, nelíbí se jí, že dítě nemá pouze jeden domov. Pokud rodiče tuto formu výchovy požadují, jedná se o jejich sobectví, upřednostňují tak své zájmy před zájmy dítěte: „*Já si myslím, že střídavá výchova není vhodná téměř pro žádné dítě. Co mi na střídavé výchově vadí, je to, že dítě nemá jeden domov. Často mívám pocit, že návrhem na střídavou výchovu rodiče spíše chtějí uspokojit své potřeby a ego, děti kolikrát jdou stranou.*“ Domnívá se, že rodiče často nejsou schopni objektivně posoudit, co je v nejlepším zájmu jejich dítěte. Bývají rozhádaní, nedokáží spolu komunikovat a odpoutat se od svého partnerského vztahu, který je však již minulostí: „*Málokterý rodič si dokáže zcela střízlivě a nestranně říct, co je pro to dítě nejlepší. Mezi rodiči často nefunguje komunikace, vyskytují se mezi nimi hádky a rozpory. Je pro ně náročné oprostít se od svého předchozího partnerského vztahu a jednat pouze v zájmu dítěte.*“ R 4 rozhodně se střídavou výchovou nesouhlasí, pokud se na ní oba rodiče nedohodnou: „*Určitě střídavou výchovu přes nesouhlas jednoho z rodičů nedoporučuji.*“ V případě, kdy rodiče stojí proti sobě, nemůže dle názoru R 4 střídavá péče fungovat: „*V této otázce jsou stěžejní rodiče, a v případě, že budou cokoliv bojkotovat a dělat si zle, nebude fungovat v zásadě nic.*“

Za předpokladu, že mají rodiče mezi sebou rozpory, se s nařízením střídavé výchovy neztotožňuje ani R 5: „*Nařízení střídavé výchovy nepovažuji za vhodné řešení rodičovského sporu bez ohledu na věk toho dítěte.*“

Jiný názor nemá ani R 6: „*Jestliže se jedná o rodičovský spor, tak se mi to jako vhodné řešení nezdá. Myslím si, že pokud je tam spor, tak to není dobré nikdy... Myslím si, že když se rodiče nedohodnou, jsou ve sporu a o dítěti rozhodne soud, tak je to pro dítě vždy devastující.*“

V této souvislosti R 6 hovoří o konkrétním případě dítěte v předškolním věku, jehož rodiče nebyli schopni dohody. Střídavá výchova fakticky krátký čas fungovala, matka však po nějaké době požadovala svěření dcery do své výlučné péče a přestala ji otci předávat. Tyto rozpory se negativně podepsaly na zdravotním stavu nezletilé, určitou roli mohly hrát i soudní průtahy: „*Byla to holčička, kde to řízení u soudu trvalo tak rok a půl, takže se to začalo řešit, když jí bylo tři a půl roku a soud rozhodl v době, kdy jí bylo pět let. Po rozchodu rodičů fungovala střídavka určitým způsobem asi půl roku tak, že byla malá u každého z rodičů tři týdny, takto to bylo do doby, než matka podala návrh k soudu, byl to návrh na výlučnou péči. Zároveň s tímto návrhem přestala dceru otci dávat, ten otec ale na střídavce trval. Problémem se stal zdravotní stav té holčičky, začla chodit do školky a docházka do školky a psychické vypětí z rozchodu rodičů se podepsalo na její velké nemocnosti, v podstatě šla z nemoci do nemoci. Měla angíny, záněty středního ucha, stále horečky, zelenou rýmu, to se ukázalo jako zásadní překážka pro střídavou péči. Rodiče nebyli schopni se dohodnout, matka stále řešila nemoci dcery, řešila oblékání, podávání léků a podobné věci, byla přepečlivá, otec naopak nic neřešil, nemoci přikládal zchoulostivělosti dcery a vyčítal to matce. Rodiče byli i u mediátorky, i u nás na OSPOD proběhlo mnoho sezení. Nakonec byla malá svěřena do výlučné péče matky, ale byl stanoven široký styk s otcem, velmi široký.*“ R 6 zastává názor, že střídavá výchova může na dětech zanechat negativní následky, děti se mohou před okolím uzavírat do sebe, v období dospívání u nich může dojít k problematickému chování, je zde riziko sebevražedného jednání. Stává se také, že děti střídavé výchovy zneužívají a svými rodiči manipulují: „*Myslím si, že střídavá výchova může na dětech zanechat negativní následky. Mám pocit, že to může vzít dětem kus dětství. Bud' se mohou citlivější děti stahovat do sebe, v kombinaci s dospíváním je hodně velké riziko vzniku závadového chování nebo i sebevražd, nebo děti naopak začínají systému střídavky zneužívat pro svůj prospěch, s rodiči různě manipulují a podobně.*“

R 7 tvrdí, že pokud se rodiče hádají o to, který z nich bude mít dítě ve výchově, nelze takovou situaci vyřešit nařízením střídavé výchovy. Střídavá výchova jako kompromis není

východiskem. Je totiž pravděpodobné, že rodičovské rozpory budou přetrvávat a nejvíce tím bude trpět dítě: „*No tak v první řadě si myslím, že pokud mají rodiče mezi sebou spor o to, kdo bude o dítě pečovat, nelze tento jejich spor řešit střídavou výchovou. To, že se mezi sebou nemůžou domluvit, kdo se bude o dítě starat, ještě neznamena, že se jim nařídí střídavka, tím se na péči a výchově budou podílet oba rodiče rovnoměrně a je hotovo... Myslím si, že je nutné, aby se na střídavé péči dohodli oba rodiče. Pokud jeden z rodičů od začátku nesouhlasí a střídavá výchova je přesto nařízena, dá se očekávat, že fungovat nikdy pořádně nebude. Mezi rodiči budou vznikat neustále spory a konflikty a to odnese ze všech nejvíce to dítě.*“ V takovém případě dle něj rozhodně nemůže být řeč o zájmu dítěte: „*Pokud není souhlas na obou stranách, je střídavka nešťastné řešení. Pak už se totiž nebavíme o nejlepším zájmu dítěte, ale rodičů.*“ R 7 střídavou výchovu odmítá i za situace, kdy rodiče žijí daleko od sebe, nepovažuje za vhodné, aby dítě měnilo školské zařízení: „*Nedovedu si představit, že by střídavá péče byla realizována v případě, že by rodiče od sebe bydleli desítky kilometrů a dítě by kvůli tomu muselo třeba každý týden měnit školu nebo školku.*“

R 8 hovoří o několika svých případech, kdy střídavá výchova nefungovala. V prvním případě rodiče nebyli schopni komunikace, nedokázali se shodnout absolutně na ničem, musel zde intervenovat i OSPOD. V tomto případě R 8 střídavou výchovu nepovažuje za dobré řešení: „*...V průběhu minulého roku jsme tam řešili rozpory mezi rodiči, kteří spolu absolutně nedokázali komunikovat a být v jedné místnosti. To bylo docela náročné s nimi jednat, protože se zase hádali kvůli penězům. Měli nějak nastavenou výši výživného, ale oni se nedokázali dohodnout, kdo bude platit obědy, kdo bude platit sezónní zimní oblečení a další běžné výdaje spojené s družinou, takže jsme na OSPOD nastavovali mimosoudní dohodu, opravdu jsme tam vypisovali, jak se budou o tomto kontaktovat a obeznamenovat, aby jeden koupil v zimě bundu, druhý na jaře tenisky a tak dál. Tam byla největším problémem domluva rodičů. Zrovna v jejich případě mi ta střídavá výchova nepřipadala vhodná, když se nedokázali domluvit, ještě si navzájem vyčítali věci, co se staly v minulosti... Ale neviděla jsem to u nich úplně jako vhodné, když se ti rodiče nedokázali domluvit.*“ Ve svém dalším případě střídavé výchovy R 8 viděla potíž v tom, že rodiče bydleli daleko od sebe, děti předškolního věku musely neustále pendlovat. Matka si stěžovala, že otec pro děti nemá vhodné podmínky, otec měl na matku verbálně útočit. I v tomto případě zde probíhala intervence OSPOD, tudíž i zde R 8 vidí střídavou výchovu jako nevhodné řešení: „*Tam je největší problém v tom, že maminka žije v Brně a otec v Přerově. Takže už jenom to cestování, pendlování, kdy si sice děti předávali v Brně, ale ta vzdálenost byla problém. Ale*

i mentalita těch lidí, protože otec je Rom. Matka ho vždycky nařkla, že má doma špínu, nemá uklizeno, děti přicházely ze zakouřeného prostředí, už to směřovalo pomalu k tomu, že bude chtít zákaz styku, chtěla si podat návrh, nakonec zase ne, a tam to bylo docela divoké, párkrát jsme zasahovali u samotného předávání, protože otec měl matku slovně napadat, přijet i s rodinou, tak tam ta střídavá výchova taky není vhodná... Ale tam byl problém v tom, že když děti byly předškolního věku, tak se s nimi takto manipulovalo. Ony nechodily ani do školky, kdyby byly zakotvené už někde ve školce nebo ve škole, tak by ti rodiče nemohli mezi sebou nastavit takové pendlování a střídání, jak se jim zachce.“ Podobně probíhal i jiný její případ, kde bylo dítě předškolního věku svěřeno do střídavé výchovy rodičů: „...Vyskytlo se tam taky pár konfliktů mezi rodiči, docela vyostřené. Rodiče se navzájem napadli, teď si nejsem jistá, jestli tam dokonce zasahovala i policie nebo se to schylovalo k tomu, že by zasahovala. Mělo to být dokonce fyzické napadnutí, ale určitě tomu musela předcházet nějaká hádka, kdy tam to bylo hodně vyhrocené v tom, že ta matka opravdu nechtěla střídavou péči, snažila se o svěřením syna do své výlučné péče, podřizovala tomu i své zaměstnání. Ten otec s tím nesouhlasil, protože když to takto fungovalo, tak neviděl problém, proč by to nefungovalo... Tam pak byl problém v tom, že ti rodiče se nedokázali domluvit, ani co se týká školky. Ten otec školku zajistil v místě svého bydliště, což bylo na okraji Brna, matka zase chtěla, aby chodil v centru města... Šlo vidět, že jí šlo o ten princip, tu školku zařídil tatínek a podle ní tam to dítě chodit nebude.“ R 8 sděluje, že pouze v jednom jejím případě střídavá výchova fungovala, a to díky schopnosti rodičů dohodnout se. V ostatních případech se jí tato forma výchovy jako vhodná nejeví: „Takže ze čtyř případů se jenom v tom jednom dokázali domluvit, tam to nějak fungovalo. Ale u toho zbytku bych střídavou výchovu jako vhodnou neviděla.“ Domnívá se, že pokud je dítě předškolního věku v rámci střídavé výchovy přítomno rodičovským konfliktům, může to na něm zanechat negativní následky: „...Obzvlášť tady u těch malých dětí, co chodí do školek nebo ještě ani ne, ty jsou na to obzvlášť citlivé. A i když to třeba nedávají tak najevo, tak ty hádky vnímají hodně a může to pak mít následky v jejich chování, můžou být vůči jiným dětem agresivnější nebo naopak se můžou uzavřít do sebe, můžou se stranit. Můžou to být i další věci, třeba než se uklidní z toho jednoho prostředí, tak můžou být divočejší, může to mít za následek nějaké noční děsy nebo třeba taky pomočování.“ Stejně jako R 7 si i R 8 myslí, že pokud se rodiče na střídavé výchově nedohodnou, nelze ji považovat za dobrý kompromis tohoto sporu: „Já si myslím, že když jsou rodiče v nějakém sporu, je jedno, co je jeho hlavním důvodem, tak střídavá péče určitě není vhodnou alternativou péče. Takže brát to jako nějaký kompromis,

když jsou rozhádaní, si myslím, že úplně není vhodné a šťastné pro ty děti.“ R 8 vadí, že někteří argumentují nálezem Ústavního soudu a prosazují střídavou výchovu za každou cenu bez přihlídnutí k individuálnosti případu a zájmu samotného dítěte: „To, že se mi nelíbí, že by se soudy měly striktně držet nálezu Ústavního soudu a schvalovat střídavou péči v každém případě, kdy ji rodiče navrhnou, protože ne všechny děti jsou připravené na střídavou péči nebo na to nemusí být nastaveny jako ti rodiče. Takže víc brát v potaz zájem toho dítěte a ne že Ústavní soud rozhodl v jedné věci a měli bychom to tak zavést i na ostatní případy.“

5.3 Střídavá výchova z pohledu rodičů

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že o svěřeni dítěte do střídavé výchovy mají zájem především otcové, matky se této variantě spíše brání a přejí si mít dítě ve své výlučné péči.

R 2 to přisuzuje zvyklosti, je dle ní přirozené, že matka se stará o potomka a otec rodinu zajišťuje po finanční stránce. Z toho důvodu se střídavá výchova dříve nevyskytovala, objevuje se až v posledních letech. Předtím bylo běžné svěřovat děti do péče matek: „Je zažité, že dítě v útlém věku je v péči matky, jsou to takové přirozeně rozdělené role, od pradávna matka pečuje o dítě, otec zabezpečuje rodinu. Ta střídavá péče se začala objevovat a prosazovat až v posledních deseti letech, možná i méně. Do té doby převažoval trend dítě svěřit matce a otec měl stanovený styk, pokud to nebyla rodina, ve které byl problém a dítě se proto svěřilo otci.“ Co se týká podávání návrhů na střídavou výchovu, hovoří R 2 o velkém nepoměru, matky na rozdíl od otců o svěřeni dítěte do střídavé výchovy žádají pouze výjimečně: „Většinou ji navrhuje otec, málokdy ji navrhuje matka. Matky se z takového toho přirozeného důvodu střídavé péči brání, pokud rodiče nejsou na všem dohodnuti. Většinou to je ale rozpor.“ R 2 měla pouze jeden případ dítěte v předškolním věku, které bylo svěřeno do střídavé výchovy rodičů. Setkala se s případy, kdy otcové sice o střídavou výchovu u předškolních dětí žádali, avšak jejich návrhy byly soudem zamítnuty: „Jednalo se o jeden případ, kdy bylo svěřeno. Určitě ale bylo více případů, kdy otec o střídavou výchovu žádal. Těm otcům ale nebylo vyhověno.“ R 2 vysvětluje, že přestože matky vědí, že otcové nejsou o nic méně výchovně způsobilí než ony, se střídavou výchovou stejně většinou nesouhlasí a podvědomě tuto formu výchovy mohou sabotovat. Postoj matek přisuzuje citovému poutu, které mají k dítěti vytvořeno. Většinou to je matka, kdo je s dítětem v jeho útlém věku na mateřské dovolené, tudíž s ním tráví nejvíce času právě ona, dítě pro ni znamená celý její svět: „Ale ten druhý rodič, otec, může mít úplně stejné výchovné

schopnosti, stejné výchovné prostředí, je schopen se o dítě postarat úplně rovnocenně jako matka. A matka, i když podvědomě ví, že je otec schopen se o dítě postarat úplně stejně jako ona, tak té střídavé péči brání. Je s dítětem tři roky na mateřské dovolené, je s ním dennodenně v kontaktu, to dítě je pro ni celý její svět a najednou by se o ně měla dělit s otcem. Takže je to často v uvozovkách sobectví matky, které je ale pochopitelné. Často tam pro střídavou péči není překážka, ale matka se těžko srovná s tím, že by se o dítě měla s někým dělit. Všechno rozumově chápe, ví, že podmínky u otce jsou stejné, ale nechce se s tím smířit, ač se možná i snaží. Proto to taky často nefunguje a matka může střídavou péči podvědomě sabotovat. Nemá to třeba žádný reálný základ, jde o to, co matka k dítěti cítí, považuje je za své vlastnictví a těžko se s ním chce na týden nebo čtrnáct dní rozloučit.“

R 2 k věci ještě doplňuje, že střídavá výchova je v současnosti více nařizována, zájem otců o střídavou výchovu je v dnešní době podporován různými institucemi a organizacemi: *„Řekla bych, že v posledních letech, možná bych mohla mluvit o těch deseti letech, je o střídavou péči větší zájem a víc se nařizuje. V posledních pěti letech otcové mají o střídavou péči větší zájem, jsou podporováni třeba nálezem Ústavního soudu, často se o tom mluví v médiích, jsou různé organizace otců, ligy otců, takže mají určitou podporu. Ten trend je stoupající.“*

S tím, že se v současné době střídavá výchova více nařizuje, souhlasí i R 6: *„... V dnešní době se střídavky hodně nařizují...“*

R 4 se opakovaně setkala s tím, že někteří otcové o střídavou výchovu žádají, protože si myslí, že se jim to více vyplatí po finanční stránce: *„Mnohdy jsem se také setkala s náhledem otců, kdy se domnívali, že v případě, že budou žádat o střídavou výchovu, vyjde je to levněji než hradit výživné matce, která by dítě měla svěřeno do své výlučné péče.“*

Stejnou zkušenost má i R 5, která mluví o jednom ze svých případů a zmiňuje mylnou domněnku otce: *„... Otec na střídavé péči trval v domnění, že nebude muset platit výživné.“*

I z rozhovoru s R 8 je patrné, že o střídavou výchovu mají větší zájem otcové než matky. Mluví o několika svých případech: *„Pamatuji si na dítě, které spadalo do předškolního věku, tam vlastně navrhoval střídavou péči otec, matka s tím nesouhlasila... Potom před rokem se objevil návrh tatínka, to už ale bylo dítě starší. S tím návrhem tady nesouhlasila opět matka, takže většinou ty návrhy jdou od tatínků, ty matky spíš chtějí výlučnou péči.“* V tomto druhém případě otec nakonec rezignoval a vzal svůj návrh na střídavou výchovu zpět, neboť matka u soudu vytahovala věci, kterými chtěla této formě výchovy zabránit: *„Nakonec to*

ale nedopadlo, protože matka s tím striktně nesouhlasila, a když to tak řeknu, tak na toho otce vyhrabala špinu v podobě pornografické minulosti jeho a jeho současné manželky. A jelikož ten otec to nechtěl před soudem dál nějak rozpitvávat, tak nakonec svůj návrh na střídavou výchovu stáhl.“ R 8 má zkušenost s tím, že i když rodiče nad alternativou střídavé výchovy přemýšlí, nakonec je dítě většinou svěřeno do výchovy matky: „Těch případů tady prolítne víc, ti rodiče nad střídavou výchovou docela uvažují, ale pak to stejně zůstane ve výlučné péči, většinou maminky.“ Doplnuje, že matky střídavé výchově nebývají nakloněny, spíše o ni stojí otcové, kteří pak ale matkám někdy ustoupí: „Většinou se to opravdu těm maminkám moc nelíbí, když to nakousneme nebo když se na to ptáme. Je zvláštní, že tatínci moc neprotestují, že těm by to nevadilo. Většinou to ty maminky odmítají a pak to třeba dopadne tak, že jeden ustoupí, domluví se a je to formou dohody. Ale spíš střídavou výchovu navrhuji ti tatínci.“

5.4 Zkušenosti a názory sociálních pracovníků s ohledem na věk a vlastnosti dětí

Respondenti sdělovali i své zkušenosti s tím, v jakém věku dítěte rodiče nejčastěji žádají o jeho svěřením do střídavé výchovy, jaký věk dítěte se jim osobně pro institut střídavé výchovy jeví jako nejvhodnější a v jakém věku je dítě schopno vyjádřit svůj názor.

R 1 má zkušenost, že rodiče mají o střídavou výchovu nejčastěji zájem v době, kdy je dítě v předškolním věku: „Řekla bych, že u dětí předškolního věku, těsně předtím, než děti nastoupí do školy.“ Osobně si však nemyslí, že by právě v tomto věku byla střídavá výchova pro dítě vhodná, dítě by mělo mít jedno stálé zázemí: „To dítě potřebuje pevné zázemí, nějaký pocit jistoty. Obecně si myslím, že to u předškolních dětí není vhodné. Ty mladší děti potřebují pocit bezpečí a jistoty a vytrhování z jednoho prostředí není v pořádku.“ O střídavé výchově by se dle jejího názoru mělo uvažovat až ve školním věku dítěte, kdy už je dítě rozumově vyspělé a dokáže formulovat vlastní stanovisko: „Myslím si, že až ve školním věku, kdy už je dítě rozumově vyvinuté a dokáže samo vyjádřit svůj názor, kolem těch devíti, deseti let.“

R 2 nemá zkušenosti s tím, že by střídavá výchova byla v nějakém konkrétním věku dítěte rodiči více žádaná, o tuto formu výchovy je běžně zájem od doby, kdy je dítě v předškolním věku, stává se, že i dříve: „Myslím, že se nedá říct, kdy nejčastěji. Může to být od útlého

věku, už od těch tří let. Někdy to ten otec požaduje i dříve... Ale od těch tří let střídavou péči běžně požadují a nedá se říct, že by se to v nějakém věku víc projevovalo.“ Střídavá výchova u dítěte předškolního věku má dle R 2 oproti střídavé výchově u dítěte školního věku jisté výhody, neboť předškolák ještě nemá školní povinnosti. U školáka může být střídavá výchova problematictější kvůli nutnosti pevného řádu a pravidel: „U dětí předškolního věku je výhoda v tom, že ještě nemají školní povinnosti, které musí mít pevný řád. Takže v tomto se střídavá péče u dětí předškolního věku zdá být jednodušší. Pokud se rodiče dohodnou, tak nemusí dodržovat úplně striktní čas. Předškolní dítě nemá ty povinnosti jako dítě školou povinné, kde je důležité, aby ten režim mělo, aby mělo čas na přípravu. Tam je potřeba, aby rodiče byli dohodnuti na pevných pravidlech, která jsou ve školním věku důležitá.“ V případě, že se rodiče u dítěte předškolního věku na střídavé výchově neshodnou, by R 2 doporučovala svěřit dítě do výlučné péče matky: „Pokud by se mělo rozhodovat o střídavé péči, rodiče by se na ní neshodli a nebyl by zásadní důvod, proč by otec o dítě nemohl pečovat, i přesto bych se možná přiklonila k tomu, aby dítě bylo v péči jednoho z rodičů. Dítě útlého věku, čímž myslím dítě od tří let, v péči matky. Otci umožnit co nejširší styk...“ Zastává názor, že dítě by mělo být do střídavé výchovy rodičů svěřeno nejdříve ve věku tří let: „Myslím si, že od těch tří let, kdy většinou končí mateřská. V té době už by střídavá péče mohla proběhnout, i když si nejsem jistá, jestli ve věku tří let. Optimálnější mi přijde věk pět let.“ OSPOD i soudy dle sdělení R 2 přihlíží i k vyjádření samotného dítěte, potřebné informace lze získat i od dítěte předškolního věku: „U těch starších dětí se samozřejmě přihlíží k jejich názoru... Pohovory se provádí i s dětmi mladšího věku, často i s dětmi v předškolním zařízení. Samozřejmě se to přizpůsobí věku, ale poznatky se určitě dají získat. Ty děti často bezprostředně o vztahu k rodičům dokáží mluvit. Často se nám stává, že děti o tom samy a celkem hezky mluví a vnesou do situace někdy jasno. U těch malých dětí je to takové bezprostřední a upřímné. Ony přesně popovídají o mamince a tatínkovi, takže si člověk může udělat obrázek. Každý z rodičů má svůj pohled na věc a to dítě to někdy rozřeší.“

R 3 hovoří o tom, že rodiče o střídavou výchovu žádají v širokém věkovém rozpětí dětí: „Já myslím, že to je různé, ale tipovala bych tak od tří do dvanácti let.“ R 3 soudí, že pro děti předškolního věku střídavá výchova není vhodná, s nástupem do mateřské školy si teprve zvykají na více prostředí, ještě adekvátně nedokáží rozpoznat různé časové úseky: „Co se týče toho předškolního věku, tak si myslím, že dítě se teprve učí zvládat autoritu a změnu prostředí tím, že třeba nastupuje do mateřské školky. Ještě nemá takový pojem o čase...“

Nejsem příliš zastávce střídavé výchovy u dětí předškolního věku.“ Doplnuje, že v případech, kdy se o střídavé výchově uvažuje, by mělo být dítě, které je schopno formulovat své stanovisko, vždy vyslechnuto, a to i v předškolním věku: *„Určitě si myslím, že pokud je to dítě schopné vyjádřit svůj názor, je na to dostatečně vyspělé, tak by tam ten pohovor určitě měl být. I v tom předškolním věku jsou ty děti schopny formulovat, jestli chtějí něco změnit nebo jestli jim to vyhovuje tak, jak to je.“* Osobně za nejnižší vhodný věk dítěte pro střídavou výchovu považuje sedm nebo osm let, kdy už dítě dokáže vnímat časové úseky a lépe se v situaci orientovat: *„Já osobně si myslím, že tak v sedmi, osmi letech, kdy už to dítě je schopné vnímat ten interval, kdy je u jednoho a druhého rodiče, kdy už je tak nějak rozumově vyspělé a dokáže se v té situaci orientovat.“*

R 4 uvádí, že nejčastěji rodiče o střídavou výchovu mají zájem v době, kdy jsou děti již ve školním věku: *„Spíše ve věku, kdy už dítě chodí na základní školu. Tak to vnímám i u svých kolegů.“* Je přesvědčena o tom, že dítě předškolního věku není schopno adekvátně vnímat čas. Institut střídavé výchovy nepovažuje za vhodné řešení a myslí si, že dobrovolně by si ji bez manipulace ze strany rodiny téměř žádné dítě nevybralo. Adekvátního názoru je dle ní schopno až dítě na druhém stupni základní školy. Pokud by si dítě v tomto věku střídavou výchovu samo přálo, R 4 by ji podpořila: *„Dítě předškolního věku nedokáže rozlišit čas, že má týden u jednoho rodiče a pak týden u druhého. Je to pro něj podle mě neuchopitelný pojem a doba. Neztotožňuji se se střídavou výchovou a domnívám se, že málokteré dítě by si ji samo dobrovolně a bez skryté manipulace rodiny zvolilo. V případě, že se tak stane, a řekla bych, že se jedná až o druhý stupeň základní školy, pak bych s čistým svědomím střídavou výchovu volila.“*

R 5 má zkušenost, že rodiče o svěřením dítěte do střídavé výchovy nejčastěji žádají v době, kdy dítě dochází na první stupeň základní školy: *„Domnívám se, že nejčastěji přistupují rodiče k tomuto řešení v mladším školním věku, když je dítě na prvním stupni základní školy.“* Jí se však střídavá výchova jeví jako nejpříjemnější řešení v předškolním věku dítěte, kdy ještě nemá školní povinnosti. V tomto věku by si dítě mělo co nejvíce budovat vazby k oběma rodičům: *„Obecně střídavá forma péče o dítě v předškolním věku mi přijde ze všech možností nejlepší. Protože dítě není ještě zatíženo povinnou školní docházkou, buduje si sociální vazby na okolí a vztah k oběma těm rodičům. V tomto věku je dobré, aby bylo v co nejširším kontaktu s oběma rodiči, a forma střídavé péče mu to zajišťuje.“* R 5 si myslí, že nejdříve lze provádět pohovor s dítětem školního věku, i tak se však na jeho slova nelze příliš spoléhat: *„Já z osobních zkušeností považuji za nejnižší věk k pohovoru školní*

věk, což znamená asi od těch šesti let. I tak je podle mě pohovor se sociálním pracovníkem nevyprávějící... Taky hodně záleží na konkrétní vyspělosti toho dítěte, ale souhlasím s obecně přijímanou hranicí dvanácti let.“ R 5 uvádí, že za nejzazší hranici pro střídavou výchovu považuje věk šesti týdnů, ještě lepší by však bylo počkat do doby, kdy je dítěti alespoň jeden rok. Svou roli hraje i potřeba kojení: „*Za úplnou hranici považuji věk šesti týdnů. Ale jak to tak vyslovuji a přemýšlím nad budováním citového pouta matka-dítě, napadá mě jako vhodnější hranice ukončení kojeneckého věku, tedy jeden rok. Velký význam také hraje kojení a jeho důvodnost, pokud matka kojí i ve vyšším věku dítěte.*“

R 6 se ve své praxi nejvíce setkává s žádostmi rodičů o střídavou výchovu u dětí v mladším školním věku: „*Myslím si, že nejčastěji to bývá u těch školních dětí, u mladšího školního věku. To znamená druhá, třetí třída, do těch deseti let.*“ Pohovory s dětmi provádí většinou až po desátém roce věku, v případě rodičovských sporů i dříve: „*Po tom desátém, jedenáctém roce vždy, a pokud je tam spor rodičů, tak i s mladšími dětmi. S předškoláky jsme dosud nemluvili.*“ R 6 je toho názoru, že pokud se rodiče na střídavé výchově dohodnou a každý z nich je schopen samostatně se o dítě postarat poté, co již není matkou kojeno, je střídavá výchova možná v každém věku dítěte: „*Pokud se dohodnou a domluví se v zájmu dítěte, tak v podstatě je úplně jedno, v jakém věku. Jak maminka dokojí, tak si myslím, že to klidně jde, protože pokud je ten tatínek schopný postarat se o batole, tak proč ne. Ale každý z rodičů musí být schopný o dítě samostatně pečovat.*“ Domnívá se, že až další generace poznají, jaký vliv na děti bude mít jejich svěřování do střídavé výchovy. Střídavá výchova může nějakou dobu fungovat, ale čím jsou děti starší, tím je pro ně tato forma výchovy složitější. V pubertě nemusejí stěhování od jednoho rodiče k druhému dobře snášet, ale oběma rodičům se cítí zavázani: „*Myslím si, že až další generace poznají, jaké následky ta střídavka bude mít, jak se to na těch dětech promítne, ať už u předškolních nebo školních dětí. Střídavka může v předškolním i školním věku dlouhou dobu fungovat, ale až jsou děcka starší, tak si myslím, že je to pak v té pubertě komplikovanější a komplikovanější... Ve starším věku mohou cítit čím dál obtížněji stálé stěhování mezi rodiči, mohou cítit určité vykořenění... I když se jim v pozdějším věku dá třeba možnost se rozhodnout, jestli chtějí pokračovat ve střídavce nebo to změnit, tedy když jsou schopni rodiče se na tom domluvit, tak stejně cítí určitou nesvobodu, závazky k oběma rodičům a v kombinaci s dospíváním to může být pro citlivější děti dost náročné.*“

R 7 zastává názor, že nejvíce rodiče o střídavou výchovu žádají v době, kdy je dítě v předškolním věku: „*Já si myslím, že úplně nejčastěji se řeší střídavá péče u dětí*

předškolního věku.“ Z jeho pohledu je střídavá výchova nejvhodnější v době, kdy dítě nastoupí na základní školu, protože už se v nastaveném režimu dovede lépe zorientovat. Naopak nejméně vhodná je tato forma výchovy v útlém věku dítěte: „*Střídavka není asi úplně vhodná od nejtěššího věku dítěte do takových tří let, i když i v tomto věku je možná. Úplně nejvhodnější se mi zdá věk od šesti let, kdy dítě nastoupí na základní školu. V té době je dítě schopnější se v celé situaci orientovat a uvědomovat si, jaký režim výchovy je nastaven, když se rodiče pravidelně střídají.*“

R 8 uvádí, že rodiče střídavou výchovu navrhují nejvíce u dětí ve školním věku, u předškoláků to není tak často: „*Většinou už to jsou děti školou povinné, občas se stane, že se jedná o děti toho předškolního věku, ale není to až tak časté jako u těch školáků.*“ Upozorňuje, že předškoláci adekvátně nedovedou vyjádřit vlastní názor. Děti školního věku už toho schopny jsou a střídavou výchovu si dle zkušeností R 8 ve většině případů nepřejí, preferují být ve výlučné péči jednoho z rodičů: „*Většinou ještě to dítě předškolního věku není ani schopné vyjádřit úplně svůj názor, ty děti ve škole už si samy dokážou říct a většinou nechtějí model střídavé péče, ale vyberou si jedno stále prostředí.*“ Pohovory s předškoláky R 8 příliš neprovádí, protože rozhovor se sociálním pracovníkem mnohdy stresuje i děti starší. Pokud je nutné pohovor uskutečnit, je prováděn v nepřítomnosti rodičů: „*U těch předškolních jsem se k tomu zatím moc často neschylovala, protože i starší děti jsou z toho někdy vyklepané, když za nimi přijdeme. Snažíme se s nimi mluvit v prostředí, kde není ani jeden rodič a přece jenom některé ty menší děti jsou takové, že s cizími lidmi nechtějí moc mluvit, ještě o takové záležitosti.*“ V případě pohovoru s předškolními dětmi je tento realizován formou hry, v některých případech děti střídavou výchovu znají ze svého okolí. Pokud děti o střídavou výchovu projeví zájem a v rodině jsou pro ni vhodné podmínky, R 8 se jim snaží prosadit: „*Stylem hry jim naznačujeme, jak by to bylo, jak by to probíhalo. Většinou to ty děti i celkem znají už třeba od kamarádů a spolužáků ze třídy, takže už docela ví, o co jde a kolikrát si o to řeknou i samy. A pokud si ty děti samy řeknou a opravdu si střídavou výchovu přejí, tak u toho soudu se snažíme prosazovat jejich zájem, je to samozřejmě na posouzení celkové situace, jaké jsou podmínky a co se tam celkově mezi rodiči děje.*“ R 8 zmiňuje i individualitu dětí, některým střídání u rodičů nečiní žádné problémy, jiné to naopak příliš dobře nesnáší: „*Je to případ od případu, každé dítě je úplně jiné, některé děti ani neregistrují, že se takhle střídají, že by jim to vadilo. Některé jsou na neustálou změnu prostředí hodně citlivé.*“ R 8 se domnívá, že nejdříve by rodiče měli o střídavé výchově uvažovat v době, kdy je dítě ve druhé nebo třetí třídě základní školy.

V první třídě by to pro něj bylo příliš změn najednou: „*Určitě už by to mělo být dítě školou povinné, možná lepší počkat ten jeden rok, třeba druhá třída nebo třetí, aby si dítě zvyklo na ten režim té školy. Takže spíš starší. Myslím si, že u těch předškolních dětí to jsou fakt výjimky.*“

5.5 Varianty střídání

Respondenti se vyjadřovali i k tomu, jaký interval střídání považují v rámci střídavé výchovy za nejvhodnější a co si myslí o alternativě, kdy dítě zůstává v jedné domácnosti, ve které se střídají rodiče.

R 1 se střídání rodičů jeví jako přijatelnější: „*Tak to si myslím, že ano, že je to určitě vhodnější varianta.*“

R 3 si myslí, že pokud dítě zůstává v jedné domácnosti, je to pro něj ideální. Pro rodiče to však není jednoduché, a pokud mezi nimi nejsou příliš dobré vztahy, může nastat problém: „*To se říká, že je nejideálnější forma střídavé výchovy, hlavně pro to dítě, které se nemusí stěhovat a má jen jeden domov místo dvou. Ale určitě je to zase náročné pro ty rodiče, protože se v té domácnosti musí střídat, takže ty vztahy mezi nimi by měly být na opravdu dobré úrovni, aby to fungovalo.*“

R 4 má zkušenost s tím, že střídání rodičů v jedné domácnosti nefunguje, setkala se s případy, kde se vyskytovaly problémy související s penězi a udržováním domácnosti: „*Ve dvou případech jsem se sice setkala s nastavením, kdy děti měly jeden domov a střídali se v něm rodiče, bohužel však musím konstatovat, že to mělo trvání pouze rok nebo dva. Objevovaly se problémy týkající se financí a kdo a jak tu domácnost udržuje.*“

R 5 považuje za ideální, pokud se v rámci střídavé výchovy v domácnosti střídají rodiče, osobní zkušenost s tím ale nemá: „*Tento model bývá považován za ideál, ale já jsem se s ním nikdy nesečkala.*“

R 6 se tato alternativa střídavé výchovy taktéž jeví jako nejlepší, zkušenost s ní však nemá: „*To je ideální, ale nikdy jsem to nezažila.*“ Na druhou stranu si však myslí, že by s touto variantou mohly být spojeny problémy, protože rodiče často řeší majetkové spory: „*Určitě zásadní komplikace, protože tam jde potom o ty dospělé rodiče. Když si promítnu svoje klienty, tak si moc nedovedu představit, jak by to fungovalo, protože tam jde hodně o majetek.*“

R 7 zastává názor, že pro dítě ve střídavé výchově je nejlepší, když zůstává v jednom bytě, ve kterém se střídají rodiče. Bohužel však ještě neslyšel o tom, že by tato varianta v nějaké rodině fungovala: *„Asi úplně nejlepší varianta je, když dítě žije v jednom bytě a v něm se střídají ti rodiče. Dítě má pořád stejné prostředí, svůj byt a svůj pokoj, kde je zvyklé. Problém je ale v tom, že to asi funguje málokdy. Po pravdě jsem ve svém okolí, tedy u sebe ani kolegů, ještě neslyšel, že by to takto někde fungovalo. Ale střídavá výchova, v rámci které zůstává v jednom bytě to dítě, je podle mě právě to upřednostnění nejlepšího zájmu dítěte před zájmy rodičů.“*

R 8 se s touto alternativou taktéž nikdy nesetkala, vidí v ní spíše nevýhody. Předpokládá, že střídání rodičů v jedné domácnosti musí být vyčerpávající pro celou rodinu, roli zde hraje i velká finanční zátěž: *„Já si myslím, že to vůbec není šťastné řešení. Musí to být celkově náročné pro ty rodiče i pro to dítě. Sice je v jednom prostředí a není to tak náročné co se týče pendlování, balení a střídání, ale myslím si, že samotní rodiče to moc dlouho nevydrží a zase se to nějak odrazí na tom dítěti, můžou si to vybíjet na něm anebo se budou hádat a to dítě zase bude svědkem. I finančně to musí být hodně zatěžující. Ale zase každé dítě to vnímá jinak, někomu to třeba může vyhovovat, ale osobně jsem se s tím ještě nesetkala a nedokážu si to představit.“*

Co se týče intervalu střídání dítěte u rodičů, žádný z respondentů by nevolil delší dobu než jeden týden.

R 1 by u dítěte předškolního věku volila ještě kratší interval: *„Myslím si, že nejrozumnější interval je tři a čtyři dny.“*

R 2 vidí jako nejlepší řešení střídání po týdnu: *„U malého dítěte by to asi nebylo těch čtrnáct dní, nejvhodnější by byl asi ten týden.“*

R 3 by se u předškoláka jevilo jako nejvhodnější střídání po týdnu nebo méně: *„Ten týdenní interval může být. Nebo nějaké ty kratší intervaly, třeba tři a čtyři dny. Týdenní interval je pro něj dlouhá doba být bez jednoho z rodičů.“*

R 4 považuje týdenní interval střídání u dítěte předškolního věku za příliš dlouhý: *„Týdenní interval střídání mi připadne dlouhý, je to příliš dlouhé odloučení od jednoho z rodičů.“*

Podle R 5 by ke střídání dítěte v předškolním věku mělo docházet po týdnu: *„V týdenních intervalech. Třeba střídání po čtrnácti dnech je hrozně dlouhá doba.“*

Stejně stanovisko má i R 6, střídání po týdnu je dle jejího názoru nejjednodušší a zároveň i nejideálnější pro dítě. V případě, že by se rodiče dohodli na jiném intervalu, by však nic nenamítala: *„Bývá to nejčastěji ten týden a týden, protože je to pro rodiče nejjednodušší. Ale*

pokud se domluví na jiném intervalu, tak proč ne. Já osobně si myslím, že ten týden a týden je pro dítě nejideálnější.“

R 7 si myslí, že je to individuální, ale přiklání se k týdennímu intervalu: *„Já si myslím, že to se tak obecně nedá říct. Ale řekl bych, že střídání po týdnu je ideální.“*

R 8 nedoporučuje delší interval střídání než týden, pro dítě předškolního věku je týden dlouhá doba: *„Myslím si, že by to mělo být kolem toho týdne, týden maximálně... celkově ten týden pro tak malé dítě je celkem dlouhá doba a může se toho hodně odehrát.“*

6 ODPOVĚĎ NA VÝZKUMNOU OTÁZKU A DISKUSE

Na základě provedeného výzkumu je zřejmé, že střídavou výchovu nelze praktikovat u každého dítěte, jehož rodiče se rozejdou. Při rozhodování o formě výchovy je zapotřebí přihlídnout k mnoha aspektům. Ne všichni rodiče jsou schopni tuto formu výchovy realizovat takovým způsobem, aby byla ku prospěchu dítěte. Je také nutné brát zřetel na osobnost dítěte a v případě, že už je starší, i na jeho stanovisko k věci.

Všech osm respondentů se shodlo na tom, že střídavá výchova je v zájmu dítěte pouze tehdy, když se na ní rodiče shodnou. Je zapotřebí, aby se o dítěti vzájemně informovali a byli schopni komunikace. Také je žádoucí, aby každý z rodičů v době, kdy má dítě ve své péči, umožnil dítěti kontakt s druhým rodičem. Rodiče praktikující střídavou výchovu by měli bydlet blízko sebe, aby dítě nemuselo střídat kamarády a předškolní či školní zařízení. Za splnění těchto podmínek může být střídavá výchova pro dítě přínosem, neboť se na jeho výchově rovnoměrně podílí oba rodiče, dítě má mužský i ženský vzor.

Většina respondentů zdůrazňuje, že v případech, kdy mezi rodiči vznikají rozpory, není střídavá výchova pro děti vhodná. Jestliže rodiče nejsou schopni komunikace, nerespektují se a před dítětem se neustále hádají, může to na dítěti zanechat negativní následky. I v takových případech však rodiče střídavou výchovu běžně praktikují – dle respondentů to svědčí o jejich sobeckosti. Některé děti střídavou výchovu nemusejí snášet dobře, mohou ztrácet pocit jistoty a bezpečí, mohou mít pocit, že ani u jednoho z rodičů nejsou doma. Někteří respondenti mají za to, že střídavá výchova by měla být praktikována „na zkoušku“, aby ještě před rozhodnutím soudu bylo zřejmé, zda tato forma výchovy v rodině opravdu funguje či nikoli.

Z provedených rozhovorů dále vyplývá, že trend střídavé výchovy je v posledních letech stoupající. Tuto formu výchovy však ve většině případů požadují otcové, matky jí příliš nakloněny nebývají a chtějí, aby dítě bylo svěřeno do jejich výlučné péče. Několik respondentů se setkala s případy, kdy otec žádal o střídavou výchovu kvůli mylné domněnce, že matce nebude muset na dítě hradit žádné výživné.

Většina účastníků výzkumu střídavou výchovu doporučuje až ve školním věku dítěte, kdy už dokáže adekvátně vnímat čas a je schopno se v situaci lépe orientovat. Na druhou stranu, u dětí předškolního věku je oproti dětem školního věku výhoda spočívající v tom, že předškoláci ještě nemají školní povinnosti a nemusejí mít tudíž v rámci střídavé výchovy nastaven zcela pevný režim. Pokud děti dokáží adekvátně vyjádřit svůj názor, měli by s nimi

pracovníci OSPOD provést pohovor a zjistit, jakou formu výchovy si samy přejí. Někteří respondenti jsou však přesvědčeni o tom, že děti předškolního věku toho ještě nejsou schopny.

Mezi účastníky výzkumu převládá názor, že pokud dítě zůstává v jedné domácnosti, ve které se střídají rodiče, je to pro něj přijatelnější alternativa střídavé výchovy. Avšak i s touto variantou mohou být spojena úskalí spočívající především v náročnosti pro rodiče.

Žádný z respondentů u střídavé výchovy nedoporučuje delší interval střídání než jeden týden, někteří účastníci výzkumu zmiňují, že i týden je pro předškolní dítě dlouhá doba a vhodnější by bylo střídání po třech a čtyřech dnech.

Z provedených rozhovorů vyplynula následující odpověď na výzkumnou otázku:

Střídavá výchova u dětí předškolního věku může být vhodnou alternativou rodinného uspořádání za předpokladu důsledného zhodnocení všech rizik, ale i možných předností této varianty s tím, že jednotlivá zjištění musí být zřetelně uvedena v kontextu informací, které jsou získané v rámci etiologie případu. Dále je třeba si uvědomit, že ani poté, co nabude právní moci meritorní rozhodnutí soudu o úpravě poměrů nezletilého dítěte, nemusí být celý proces definitivně konečný. I do budoucna by mělo být sledováno, zda nastavená úprava poměrů dítěte jeho zájmům vyhovuje, respektive vyhovovat přestala.

V rámci této kapitoly si dovoluji podělit se o vlastní zkušenosti a názor na střídavou výchovu. Jako sociální pracovníce OSPOD se ve své praxi setkávám s mnoha rodinami, ve kterých je tato forma výchovy praktikována, a to jak u předškolních, tak školních dětí. Já osobně bych však tuto formu výchovy volila pouze ve výjimečných případech. Souhlasím s respondenty, kteří uvedli, že střídavá výchova by měla být realizována pouze za situace, kdy se na ní rodiče dohodnou, jsou v dobrých vztazích a jsou schopni bezproblémové komunikace. Potěšilo mě, že tento názor zastávají všichni účastníci výzkumu.

Osobně si myslím, že nejnižší věk, ve kterém by dítě mělo být svěřeno do střídavé výchovy, jsou tři roky. Za nejméně vhodné pro začátek střídavé výchovy považuji období, kdy dítě nastupuje do 1. třídy ZŠ, neboť dvě takto zásadní životní změny najednou by dítě dle mého názoru nemuselo dobře ustát.

Považuji za nezbytné, aby rodiče bydleli blízko sebe, ideálně ve stejné ulici. Aby brali ohled na potřeby samotného dítěte, které by mělo mít možnost vidět se s druhým rodičem, když se mu po něm zasteskne nebo si k druhému rodiči zajít pro zapomenutou hračku. Dítě by dle mého názoru nemělo střídat předškolní či školní zařízení, nemělo by mít týden (popř. jiný časový úsek) jednu partu kamarádů a druhý týden jinou. Také se mi jeví jako vhodné, aby si rodiče předávali dítě mladšího věku s překryvem. Málokdy se však setkávám s rodiči, kteří všechna tato kritéria dokáží splnit.

Mám zkušenost s tím, že někteří rodiče upřednostňují své zájmy před zájmy dítěte a často si to podle mě ani neuvědomují. Neumějí se do role dítěte vžít. Požadují střídavou výchovu v domnění jakéhosi spravedlivého kompromisu, i když pro ni vlastně nemají podmínky. Mnohdy tito rodiče nejsou v dobrých vztazích, pomlouvají před dítětem jeden druhého, hádají se před ním nebo naopak při střídání dítě pošlou samotné s kufrem před dům, protože nejsou schopni a ochotni spolu promluvit. Také jsem se setkala s rodiči, kteří se dohodli na střídavé výchově, kterou však fakticky začali realizovat až poté, co o ní rozhodl soud. Až tuto formu výchovy nějakou dobu praktikovali, zjistili, že v jejich případě nefunguje. Stejně jako někteří respondenti jsem toho názoru, že soud by měl střídavou výchovu schválit až poté, co je v dané rodině fakticky „odzkoušena“ a osvědčí se.

Nedávno jsem se v rámci svého zaměstnání setkala přímo s ukázkovým případem střídavé výchovy. Jednalo se o rodiče, kteří vychovávali dva sourozence. Jedno dítě bylo předškolního věku, druhé bylo žákem prvního stupně základní školy. Rodiče se dohodli na rozvodu a svěření dětí do střídavé výchovy, panovaly mezi nimi dobré vztahy a bezproblémová komunikace. Otec si koupil byt v téže ulici, ve které rodina do té doby společně žila, tento byt byl dispozičně identický s bytem, ve kterém po rozchodu zůstala bydlet matka. Otec celou domácnost vybavil i stejným nábytkem. Vzhledem k blízkosti bydlišť měly děti možnost vidět se kdykoli i s druhým rodičem, nemusely střídat předškolní a školní zařízení, pohybovaly se ve stejném okruhu kamarádů. Předtím, než rodiče návrh na svěření dětí do střídavé výchovy podali k soudu, tuto variantu půl roku praktikovali „nanečisto“. Střídavá výchova v tomto případě vyhovovala oběma rodičům a díky jejich ohleduplnému přístupu i dětem. V případech, jako je tento, je dle mého názoru střídavá výchova pro děti přínosem a já bych ji s čistým svědomím volila. Otázkou však zůstává, kolik rodičů dokáže tuto formu výchovy praktikovat tak, aby byla skutečně v zájmu dětí. Zastávám názor, že soudy, které rozhodují o úpravě výchovy a výživy dítěte, by měly opravdu pečlivě zvažovat individuální aspekty každého případu.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabývala problematikou střídavé výchovy, konkrétně jsem se zaměřila na tuto formu výchovy u dětí předškolního věku. Cílem práce bylo získat odpověď na výzkumnou otázku: „Je institut střídavé výchovy u dětí předškolního věku vhodnou alternativou rodinného uspořádání?“ Odpověď na výzkumnou otázku jsem získala prostřednictvím kvalitativního výzkumu - konkrétně jsem provedla polostrukturované rozhovory s osmi sociálními pracovníky OSPOD, kteří s problematikou střídavé výchovy mají zkušenosti.

Jak vyplývá i z výzkumu, který jsem uskutečnila, zájem o střídavou výchovu v posledních letech značně stoupá. Za předpokladu, že jsou v rodině splněna určitá kritéria, může být pro děti přínosná, avšak ve spoustě případů s ní bývají spojena mnohá úskalí. Proto by zainteresované osoby a instituce měly důsledně zvažovat, zda je v daném případě tato forma výchovy skutečně v zájmu dítěte.

Vzhledem k tomu, že se v rámci svého zaměstnání dnes a denně s problematikou střídavé výchovy setkávám, je pro mě tato práce velkým profesním přínosem. Bylo velmi zajímavé dozvědět se, jak tuto formu výchovy vnímají kolegové z oboru a jaké s ní mají zkušenosti.

Mám za to, že má práce by mohla být obohacením nejen pro kolegy – sociální pracovníky OSPOD, kteří se s problematikou střídavé výchovy ve své praxi pravidelně setkávají, ale i pro odborníky, kteří s dítětem svěřeným do střídavé výchovy nějakým způsobem pracují. Těmito odborníky mám na mysli např. pracovníky předškolních či školních zařízení, kteří by měli být na stoupající trend střídavé výchovy připraveni a měli by citlivě posuzovat specifické potřeby dítěte vyrůstajícího ve dvou prostředích. Střídavá výchova může ovlivnit edukační proces dítěte, pedagogičtí pracovníci by si měli uvědomit např. to, že u této formy výchovy by měli být v kontaktu s matkou i otcem a o podstatných skutečnostech týkajících se dítěte informovat oba rodiče.

V neposlední řadě by tato práce mohla být poučná pro rozcházející se rodiče, kteří u svého dítěte uvažují o svěřením do střídavé výchovy, popř. pro rodiny, ve kterých je střídavá výchova již praktikována.

Má bakalářská práce má přímou souvislost s oborem sociální pedagogika, která se mimo jiné zaměřuje na podmínky a formy výchovy v rodině a na ochranu jedinců před působením rizikových vlivů. (Kraus, 2014) Je nepopíratelné, že některé děti svěřené do střídavé

výchovy nemusejí tuto formu výchovy dobře snášet (ať už v důsledku vlastní povahy nebo v důsledku rodičovských selhání), což u nich může způsobit psychické problémy a závadové chování. Sociální pedagogové by tudíž těmto dětem měli věnovat zvýšenou pozornost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, Eduard a Daniel NOVÁK a Dana ŽÁČKOVÁ a Richard WARSHAK. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem (Tři studie problému)*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-119-2.
- ČERNÁ, Petra. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001. ISBN 8086432-11-4.
- DANIŠKOVÁ, Anna. Sociální práce s rodinou v procese rozvodu. In: HARDY, Mária, Pavel MÜHLPACHR a Terézia DUDÁŠOVÁ. *Sociální patologie rodiny*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. ISBN 978-80-87182-17-8.
- DAVID, Roman. *Práva dítěte*. Olomouc: Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-076-8.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HOLUB, Milan a Hana NOVÁ a Jana SLADKÁ HYKLOVÁ. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. Praha: Linde Praha, 2007. ISBN 978-80-7201-668-6.
- CHALUPSKÁ, Lenka. *Právní prostor* [online]. 2014 [cit. 2015-11-04]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/stridava-pecce-novym-standardem-v-peci-o-nezletile>
- JIRSA, Jaromír. *Právní prostor* [online]. 2014 [cit. 2015-11-01]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>
- KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. 2009 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf
- KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 978-80-247-0870-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich a Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ a kol. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.

Péče o děti. In: *Rozvod online* [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://www.rozvod-online.net/pece-o-deti>

Rozvod v paragrafech. In: *Kde jsi táto?* [online]. redakce Kde jsi táto?, 2015 [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rozvod/rozvod-v-paragrafech.html>

Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>

ŘEZNÍČEK, David a Alena HEJNÁ. *Střídavá péče ve světle současné judikatury* [online]. 2014 [cit. 2015-10-31]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-ve-svetle-soucasne-judikatury-96105.html>

Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012 [cit. 2016-11-01]. ISBN 978-80-7421-048-8. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>

Střídavá výchova neboli střídavá péče o děti po rozvodu - střídavka [online]. [cit. 2015-11-04]. Dostupné z: <http://stridavka.cz/informace.html>

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TEYBER, Edward. *Děti a rozvod (Jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů)*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

VAVŘÍK, Michal. *Základy sociologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012.

WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OSPOD   Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I.: Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Příloha II.: Ukázka provedeného rozhovoru

Příloha III.: Ukázka otevřeného kódování

PŘÍLOHA I: SCÉNÁŘ POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

1. Jak dlouho pracujete na OSPOD?
2. S kolika případy svěřením dítěte do střídané výchovy rodičů jste se ve své praxi setkal(a)?
3. A u kolika těchto případů se jednalo o děti předškolního věku?
4. Dle Vaší zkušenosti, v jakém věku dítěte rodiče nejčastěji žádají o jeho svěřením do střídané výchovy?
5. Považujete střídanou výchovu u dětí předškolního věku za vhodné řešení rodičovského sporu? Pokud ne, sdělte Vaše důvody. Pokud ano, daří se Vám tento typ řešení za děti prosazovat?
6. Jste pro nařízení střídané výchovy i přes nesouhlas jednoho z rodičů?
7. V jakém nejnižším věku dítěte by mohl být dle Vašeho názoru využit institut střídané výchovy? Dovedete objasnit proč?
8. Je něco, co byste chtěl(a) k věci sám/sama dodat?

PŘÍLOHA II: UKÁZKA PROVEDENÉHO ROZHOVORU

Respondent č. 5: Žena, věk 32 let

1. Jak dlouho pracujete na OSPOD?

Na OSPOD jsem začala pracovat před osmi lety, ale z toho jsem byla tři roky na mateřské.

2. S kolika případy svěřením dítěte do střídavé výchovy rodičů jste se ve své praxi setkala?

Setkala jsem se asi s deseti případy střídavé výchovy.

3. A u kolika těchto případů se jednalo o děti předškolního věku?

U třech případů.

Doplňující otázka: A u těch předškolních dětí ta střídavá výchova fungovala bez problémů nebo se tam vyskytovaly nějaké problémy?

Ve dvou případech mi není konkrétní průběh po vydání toho soudního rozhodnutí známý. Žádný z rodičů už ale OSPOD nekontaktoval. Vzhledem k tomu, že šlo o vůli těch rodičů, dá se předpokládat, že střídavá péče fungovala.

V jednom případě byla střídavá výchova nařízena po několika jednáních, ale ta matka s ní zpočátku nesouhlasila, otec na střídavé péči trval v domnění, že nebude muset platit žádné výživné. Střídání toho dítěte se začalo realizovat až po soudním rozhodnutí, odvolání si pak ani jeden z těch rodičů nepodal. Postupem času se tam ukázalo, že otec není schopen pečovat o dceru sám, navíc se změnil jeho poměr, narodilo se mu další dítě v novém vztahu. Oba rodiče opakovaně kontaktovali kvůli problémům OSPOD a navštěvovali rodinnou poradnu, ke zrušení té střídavky došlo asi po půl roce. Dítě zůstalo v péči matky a otci byl stanoven styk v takovém tom standardním rozsahu.

4. Dle Vaší zkušenosti, v jakém věku dítěte rodiče nejčastěji žádají o jeho svěřením do střídavé výchovy?

Domnívám se, že nejčastěji přistupují rodiče k tomuto řešení v mladším školním věku, když je dítě na prvním stupni základní školy.

Doplňující otázka: A pokud je střídavá výchova nařízena u dítěte předškolního věku, v jakých intervalech by dle Vašeho názoru mělo docházet ke střídání a proč?

V týdenních intervalech. A v ideálním případě je vhodné v tom týdnu aspoň jedno odpoledne věnovat druhému rodiči. Třeba střídání po čtrnácti dnech je hrozně dlouhá doba.

5. Považujete střídavou výchovu u dětí předškolního věku za vhodné řešení rodičovského sporu? Pokud ne, sdělte Vaše důvody. Pokud ano, daří se Vám tento typ řešení za děti prosazovat?

Nařízení střídavé výchovy nepovažuji za vhodné řešení rodičovského sporu bez ohledu na věk toho dítěte. Jednou ze základních podmínek realizace střídání ve výchově je schopnost rodičů dospět v tomto ohledu k dohodě. Obecně střídavá forma péče o dítě v předškolním věku mi přijde ze všech možností nejlepší, ale také záleží na konkrétních schopnostech těch rodičů.

Doplňující otázka: Z jakého důvodu se Vám střídavá výchova jeví jako nejlepší zrovna v tom předškolním věku?

Protože dítě není ještě zatíženo povinnou školní docházkou, buduje si sociální vazby na okolí a vztah k oběma těm rodičům. V tomto věku je dobré, aby bylo v co nejširším kontaktu s oběma rodiči a forma střídavé péče mu to zajišťuje.

Doplňující otázka: Když říkáte, že záleží na konkrétních schopnostech rodičů, tak jaké konkrétní schopnosti máte na mysli?

Nejzásadnější je schopnost konstruktivní komunikace a spolupráce s bývalým partnerem, ochota diskutovat a v některých případech ustoupit. Taky tolerance a schopnost ovládat emoce, sociální a emoční inteligence.

6. Jste pro nařízení střídavé výchovy i přes nesouhlas jednoho z rodičů?

V zásadě spíš ne. Schopnost rodičů komunikovat a shodnout se považuji za základní podmínku úspěšné realizace střídavé péče. Nicméně záleží na konkrétním případě, je potřeba zvážit argumenty rodiče, který se střídavou péčí nesouhlasí a posoudit vztah dítěte k oběma rodičům.

Doplňující otázka: V jakém nejnižším věku dítěte s dětmi na toto téma provádíte pohovory?

Já z osobních zkušeností považuji za nejnižší věk k pohovoru školní věk, což znamená asi od těch šesti let. I tak je podle mě pohovor se sociálním pracovníkem nevypovídající, určitou váhu může mít psychologický pohovor, ale ani ten není stoprocentní. Taky hodně záleží na konkrétní vospělosti toho dítěte, ale souhlasím s obecně přijímanou hranicí dvanácti let.

7. V jakém nejnižším věku dítěte by mohl být dle Vašeho názoru využit institut střídavé výchovy? Dovedete objasnit proč?

Za úplnou hranici považuji věk šesti týdnů. Ale jak to tak vyslovuji a přemýšlím nad budováním citového pouta matka dítě, napadá mě jako vhodnější hranice ukončení kojeneckého věku, tedy jeden rok. Velký význam také hraje kojení a jeho důvodnost, pokud matka kojí i ve vyšším věku dítěte.

Doplňující otázka: Co si myslíte o variantě, kdy v rámci střídavé výchovy dítě zůstává v jednom bytě, ve kterém se střídají rodiče?

Tento model bývá považován za ideál, ale já jsem se s ním nikdy nesetkala.

8. Je něco, co byste chtěla k věci sama dodat?

Podle mého názoru je forma střídavé péče v zájmu dítěte pouze v případě, kdy jsou rodiče natolik vyzrálí a uvědomělí, že dokáží spolupracovat a ovládat emoce tak, aby eliminovali negativní dopady svého rozchodu na děti.

PŘÍLOHA III: UKÁZKA OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ

Respondent č. 4: Žena, věk 30 let

1 1. Jak dlouho pracujete na OSPOD?

2 Pět a půl roku.

3 2. S kolika případy svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů jste se ve
4 své praxi setkala?

5 Minimálně s osmi případy. *Celmost případů celkem*

6 3. A u kolika těchto případů se jednalo o děti předškolního věku?

7 Řekla bych, že ve třech případech. *Celmost případů - předškoláci*
8 Řekla bych, že ve třech případech. Ale jelikož se některé ty případy
9 táhnou na soudě velmi dlouho, tak se také stalo, že v průběhu těch
soudních řízení se děti staly již školou povinné. *Soudní příkazy*

10 4. Dle Vaší zkušenosti, v jakém věku dítěte rodiče nejčastěji žádají o
11 jeho svěřeni do střídavé výchovy?

12 Spíše ve věku, kdy už dítě chodí na základní školu. Tak to vnímám i u
13 svých kolegů. *počátky SV*

14 5. Považujete střídavou výchovu u dětí předškolního věku za vhodné
15 řešení rodičovského sporu? Pokud ne, sdělte Vaše důvody. Pokud
16 ano, daří se Vám tento typ řešení za děti prosazovat?

17 Já si myslím, že střídavá výchova není vhodná téměř pro žádné dítě. Co
18 mi na střídavé výchově vadí, je to, že dítě nemá jeden domov. Ve dvou

19 případech jsem se sice setkala s nastavením, kdy děti měly jeden domov
20 a střídali se v něm rodiče, bohužel však musím konstatovat, že to mělo
21 trvání pouze rok nebo dva. Objevovaly se problémy týkající se financí a
22 kdo a jak tu domácnost udržuje. Často mívám pocit, že návrhem na

23 střídavou výchovu rodiče spíše chtějí uspokojit své potřeby a ego, děti
24 kolikrát jdou stranou. Mnohdy jsem se také setkala s náhledem otců,

25 kdy se domnívali, že v případě, že budou žádat o střídavou výchovu,
26 vyjde je to levněji než hradit výživné matce, která by dítě měla svěřeno

27 do své výlučné péče. Kolikrát lze těžko posoudit, kdo je lepším rodičem
28 a kdo zajistí lepší výchovu. Co znamená lepší výchova? Každý má jiný

29 náhled a požadavky. Málomterý rodič si dokáže zcela střízlivě a
30 nestranně říct, co je pro to dítě nejlepší. Mezi rodiči často nefunguje

31 komunikace, vyskytují se mezi nimi hádky a rozpory. Je pro ně náročné

nevýhodly SV

*střídaví rodiči -
ne jejich domácnosti
problémy*

sobečtí rodiči

domnívaly otců

nejednosměrnost

*problematickost
= náročnost pro
rodiče*

32 oprostít se od svého předchozího partnerského vztahu a jednat pouze
33 v zájmu dítěte.

pozn.:
Problematicnost
(malomocnost pro
rodiče)

34 **Doplňující otázka: Jaké podmínky by musely být v rodině splněny,**
35 **abyste souhlasila se střídavou výchovou u dítěte předškolního**
36 **věku?**

(smířlivý postoj) (odmítlavý postoj)

37 Pokud říkám, že se neztotožňuji se střídavou výchovou, jedná se o můj
38 vnitřní postoj, neříkám tím, že ji rodičům nepodpořím. Domnívám se,
39 že pokud střídavá výchova na základě vzájemné dohody rodičů funguje,

utopie (ideální stav)

40 není třeba ani žádná úprava soudní, to je ale většinou utopie. U střídavé

41 výchovy považují za hrozně důležité, aby fungovala komunikace mezi

Komunikace rodičů

42 rodiči aby dítě nemuselo střídat předškolní a školní zařízení, lékaře a

stejně instituce

43 podobně. Na této formě výchovy by se měli shodnout rodiče i to dítě, je

shoda celé rodiny

44 ale otázka, zda tříleté nebo čtyřleté dítě řekne adekvátní názor. Názor předškolního dítěte

45 **Doplňující otázka: A pokud by střídavá výchova u dítěte**

46 **předškolního věku byla nařízena, jaký interval střídání by se vám**

47 **jevil jako nejvhodnější a proč?**

48 U takto malého dítěte preferuji vše vyzkoušet před samotným

rozvážka

49 rozhodnutím a vycházet pak z té zaběhnuté praxe. Týdenní interval

interval střídání

50 střídání mi připadne dlouhý, je to příliš dlouhé odloučení od jednoho z

51 rodičů.

52 6. **Jste pro nařízení střídavé výchovy i přes nesouhlas jednoho**
53 **z rodičů?**

54 Jíž se mi to v praxi stalo. Praxe?

55 **Doplňující otázka: Takže pro nařízení střídavé výchovy přes**
56 **nesouhlas jednoho z rodičů nejste?**

57 Určitě střídavou výchovu přes nesouhlas jednoho z rodičů

58 nedoporučuji. neshody (rozpor) rodičů - odmítlavý postoj

59 7. **V jakém nejnižším věku dítěte by mohl být dle Vašeho názoru**
60 **využit institut střídavé výchovy? Dovedete objasnit proč?**

61 Není nad to, když si rodiče vychází vzájemně vstříc a reagují na

ideální stav

62 potřeby a žádosti dítěte bez ohledu na nějaký rozsudek. Dítě

63 předškolního věku nedokáže rozlišit čas, že má týden u jednoho rodiče

specifika předškolního věku (složitost

64 a pak týden u druhého. Je to pro něj podle mě neuchopitelný pojem a

pro předškolní dítě)

65 doba. Neztotožňuji se se střídavou výchovou | a domnívám se, že

neztotožněm se - odmítlavý postoj